

PLATOON VERZAMELD WERK

Plato

SYMPOSION

Oktober 2010

Deze tekst is uitsluitend voor persoonlijk gebruik. Commercieel gebruik is niet toegestaan. Evenmin is het toegestaan de tekst te wijzigen, bewerken, geheel of gedeeltelijk te publiceren, of anderszins te vermenigvuldigen. Toegestaan is het kopiëren van citaten of kleine tekstgedeelten voor studie- en discussiedoeleinden.

© Copyright 2010 - Stichting Ars Floreat

www.arsfloreat.nl

info@arsfloreat.nl

Uit: Platoon Verzameld Werk - deel 1 - ISBN 90 6030 372 5

Vertaling: School voor Filosofie, Amsterdam

Copyright: © 2010 Stichting Ars Floreat, Postbus 74082, 1070 BB Amsterdam

Niets uit deze tekst mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische media, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this text may be reproduced in any form, by print, photocopy, microfilm, electronic media, or any other means, without written permission from the publisher.

INLEIDING SYMPOSION

Deze dialoog is een van de meest vertaalde en gelezen werken van Platoon. Geen wonder, want onderwerp, stijl en dramatische spanning blijken de lezer en toehoorder tot ongekende hoogten te kunnen meevoeren. Het werk krijgt nog een extra dimensie wanneer men bedenkt dat Platoon zich bedient van de moeilijke verteltrant van een spreker die zelf spreekt 'van horen zeggen'; een verhaal in een verhaal dus.

Spreker is Apollodoros uit de voorstad van Athene, Phaleron. Ongetwijfeld voor het Atheense publiek een wat merkwaardige achtergrond omdat Phaleron bij de Atheners niet bepaald bekend staat als cultureel centrum maar eerder als havenplaats met de daarbij horende mogelijkheden van vertier. Het is dezelfde Apollodoros die wij ook in de Phaidros en de Apologie tegenkomen. Een toegewijde volgeling van Sokrates. Deze Apollodoros vertelt wat hij weer van Aristodemos - een andere getrouwe volgeling van Sokrates - heeft gehoord over een feest dat de jonge succesvolle toneelschrijver Agathoon gaf daags na het behalen van de eerste prijs voor een tragedie die hij had geschreven. Dat was in 416 v. Chr. Plaats en tijd van de handeling zijn ongetwijfeld zorgvuldig gekozen door Platoon. Niet alleen nodigt het behalen van de eerste prijs uit tot een feestelijk samenzijn, maar heel Athene was in die tijd een smeltkroes van expansie- en veroveringsdrang. Enige maanden later zou een vloot vertrekken om Syracuse te veroveren als eerste stap naar een mogelijke hegemonie van de hele Middellandse Zee waardoor Athene zou oprijzen tot de status van grootmacht. Bevelhebber over de expeditie was de verblindend mooie, ijdele, getalenteerde en briljante maar verraderlijke Alkibiades, dronken van ambitie, trots van heerszucht: als een verwende jongeling altijd gewend zijn zin te krijgen. De stom dronken toestand waarin Platoon hem ten tonele laat verschijnen is dus niet alleen letterlijk op te vatten. Het hele grootmachtavontuur werd voor Athene een jammerlijke mislukking, die uiteindelijk in 404 v. Chr. de hegemonie van aartsvijand Sparta bevestigde met het slechten van de stadsmuren bij Piraeus.

Behalve Aristodemos, Agathoon en Sokrates waren aanwezig Phaidros, Pausanias, Aristophanes en Eryximachos alsmede enige anderen die niet nader worden genoemd. Alkibiades stormt letterlijk pas later naar binnen. Na het eten besluit men om het met het drinken wat kalm aan te doen. De meeste feestgangers blijken nog een kater te hebben overgehouden van de vorige nacht. In plaats van drinken en dronken worden besluit het gezelschap dat ieder op zijn beurt de liefdesgod Eros prijst met een toespraak. Het Griekse woord Eros is in het Nederlands moeilijk te vertalen. Veelal wordt het woord liefde ervoor gebruikt maar uit het woordgebruik van de sprekers in deze dialoog blijkt duidelijk dat Eros een heel breed gebied van betekenissen bestrijkt waarvan ons woord 'erotiek' zeker ook een onderdeel is. Voorts moet worden bedacht dat het Athene van de vijfde en vierde eeuw voor Christus zich kenmerkte door een zeer libertijnse moraal en dat de materialistisch ingestelde maatschappij gemakkelijk uitnodigde tot een atheïstische levensopvatting (waar overigens de doodstraf op stond). Er was dus sprake van vrijdenkerij op velerlei gebied, zeker ook op dat van intermenselijke relaties.

Phaidros wordt tot gespreksleider gekozen. Deze Phaidros is dezelfde jongeman naar wie een dialoog is genoemd. Een bewonderaar van Sokrates en iemand met een literair culturele belangstelling en bovendien leergierig. Zijn toespraak is dan ook vooral literair gekleurd en Phaidros pronkt met verschillende uitspraken van de grote Griekse schrijvers die hij moeiteloos aanhaalt. Na Phaidros komt Pausanias aan het woord. Hij benadert Eros vanuit een morele of zedelijke visie. Deze kennelijke zedenmeester brengt onderscheid aan tussen volkse en hemelse Eros-erotiek-liefde, en stelt vast dat de hemelse liefde minnaar en beminde aanzet tot grote aandacht voor een deugdzaame levenswijze. Alle andere vormen van liefde en erotiek horen bij de

andere, volkse Godin. Veel verder dan deze wat oppervlakkige vaststelling komt Pausanias echter niet. In zijn oubolligheid bouwt hij voort op een traditie die in het libertijnse Athene op deze manier geen weerklank meer vond.

Dan is het de beurt van Eryximachos, de medicus. De visie van Eryximachos houdt in dat hij Eros, liefde, ziet als onderdeel van een universele harmonieleer. Hij zegt dat het liefdesverlangen dat gericht is op het goede en juiste in de dingen en dat gepaard gaat met bezonnenheid, zelfbeheersing, een gevoel voor maat en verhoudingen en rechtschapenheid, zowel bij mensen als bij goden de grootste kracht bezit en ons als geen ander geluk verschaft. Vervolgens spreekt Aristophanes, de bekende komedieschrijver. Vol humor en geestigheid verhaalt Aristophanes een (verzonnen?) mythe over de schepping van de mens en hoe Zeus het menselijk lichaam doormidden kliefde omdat de mens te krachtig en overmoedig werd. Hieruit geeft Aristophanes de verklaring en rechtvaardiging voor zowel de man-vrouw-relatie alsook de lesbische en homofiele relaties. Door zijn humor en geestigheid scheidt hij kennelijk zijn eigen geloofwaardigheid.

Na Aristophanes spreekt de prijswinnaar en gastheer zelf, Agathoon. Zijn speech is natuurlijk briljant en vol spitsvondigheden. Sokrates, die na hem aan het woord is, gooit er dan ook bijna 'het bijltje bij neer', want - zegt hij - in mijn onnoztheid dacht ik nog dat het nodig is om de waarheid te spreken over degene wie de lof wordt toegezwaid . . . maar nu blijkt dus dat die veronderstelling niets te maken heeft met wat men als een goede lofrede beschouwt. Want kennelijk gaat men er daarbij vanuit dat een lofrede een kwestie is van grote en mooie dingen op elkaar stapelen, ongeacht de vraag of ze iets met de feiten te maken hebben. En als ze een aperte leugen blijken, doet dat aan de zaak niets af.

Met veel moeite slaagt het gezelschap erin Sokrates tenslotte toch aan de tafel te houden en hem zijn bijdrage te laten leveren op de manier die hem goeddunkt. En dan getuigt Sokrates van zijn leermeesteres Diotima 'uit het verre Mantinea' en van wat zij hem over Eros heeft verteld. Ook hier natuurlijk weer een woordspeling: Diotima: de door God geëerde vrouw en Mantinea: afgeleid van het werkwoord dat de betekenis draagt van voorspellen, waarheid spreken, inzien. Het gesprek is een grote duik in de diepte van spiritualiteit en plotseling licht de betekenis van Eros op in zijn universele grootsheid en diepgang. Het is de intense kracht van menselijkheid die de mens op zoek doet gaan om zichzelf - zijn eigen menselijkheid en schoonheid - te vinden. Wie deze weg gaat, zegt ze, en door juiste omgang met jonge mensen verfijnt en een glimp begint te ontwaren van die universele schoonheid, is dan dicht genaderd tot de uiteindelijke volmaaktheid. Dit is het juiste pad waarlangs de mens in de geheimen van de liefde kan doordringen of er door een ander naar toe kan worden geleid.

Na deze climax lijkt er eigenlijk niets meer te zeggen. Maar de geniale vondst van Platoon is dan om juist op dat moment Alkibiades naar binnen te laten strompelen, gesteund door twee bedienden, stom dronken als hij is maar tevens heel helder. In een grote uitbarsting van briljante mengeling van verongelijkte minnaar en hartstochtelijke maar toch verraderlijke bewonderaar geeft Alkibiades een beschrijving van Sokrates die zijn weerga niet heeft, want de figuur Sokrates is niet te beschrijven. Hij is net als een serie Russische poppetjes die in elkaar passen. Open je de eerste pop, dan ontpopt zich meteen een andere, enzovoort.

Tenslotte ontaardt het feest toch in het onvermijdelijke drinkgelag. Alleen Aristophanes, Agathoon en Sokrates houden het tot het eind toe vol, totdat Aristophanes het eerst onder zeil gaat en naarmate de ochtend gloort ook Agathoon. Sokrates dekt ze dan toe, staat op en gaat, zoals gewoonlijk in het gezelschap van Aristodemos, naar het Lyceum om zich te baden. Vervolgens brengt hij de dag door zoals hij gewend is en keert 's avonds terug naar huis om uit te rusten.

SYMPOSION

Gesprekspartners: Apollodoros en vrienden.

- 172 a *Apollodoros:* Ge treft het wel. Dezelfde vraag die ge nu stelt werd me nog geen twee dagen geleden ook al voorgelegd. Ik had juist mijn huis in Phaleron verlaten om naar de stad te gaan, toen iemand me achterop kwam lopen en riep. Maar omdat hij nogal ver weg was, riep hij mij schertsend toe: 'He daar, Phaleronees met je kale kop, wacht eens even, loop niet door'. Dus hield ik in en wachtte. Zodra hij bij mij was, zei hij:
- b 'Waarachtig, Apollodoros, ge zijt nu precies de man die ik zoek, want ik wil alles horen over die bijeenkomst van Agathoon, Sokrates en Alkibiades en de anderen die aanwezig waren bij het feestmaal waar iedereen het over heeft, en vooral wat er is gezegd over liefde. Iemand anders heeft mij er al over verteld en die had het weer van Philippos uit Phoinix. Die vertelde trouwens dat gij er ook van wist. Zijn verhaal was echter verre van duidelijk, dus nu hoop ik maar dat gij het me nog eens wilt vertellen; want als het gaat om het navertellen van de woorden van uw grote vriend Sokrates
- c komt gij wel het meest in aanmerking. Maar zeg me eerst eens, was u er zelf wel bij?' Daarop was mijn antwoord: Het blijkt wel dat uw zegsman niet helemaal duidelijk is geweest, als ge dacht dat dat feest nog zo kortgeleden heeft plaatsgevonden, en dat ik zelf van de partij ben geweest. 'Ja, dat dacht ik.' Mijn beste Glaukoon, weet ge dan niet dat Agathoon hier al lang niet meer woont en dat ik nog maar amper drie jaar tot Sokrates' vriendenkring behoor en dagelijks probeer na te gaan wat hij zegt en doet?
- 173 a Voor die tijd was ik er misschien wel ongelukkiger aan toe dan wie ook, omdat ik overal maar wat rondfladderde als een kip zonder kop en in de waan verkeerde dat ik bergen kon verzetten - net als gij nu - want ik dacht dat filosoferen wel het allerlaatste is waar gij u mee bezighoudt. 'Ach wat, houd op met die flauwe grappen, vertel liever wanneer dat feest dan wel was.' Ik antwoordde dat wij toen nog kinderen waren en dat het in de tijd was dat Agathoon voor zijn eerste treurspel werd bekroond, om precies te zijn de dag nadat hij en de toneelspelers ter ere van de bekroning hun dankoffers in de tempel hadden gebracht. 'Ja, dat is dan wel een hele tijd geleden. Maar wie heeft u er dan zo uitvoerig over verteld? Sokrates zelf soms?' Grote goedheid, neen. Het was dezelfde die het ook aan uw zegsman uit Phoinix vertelde: ik bedoel Aristodemos uit Kydathenaion, een klein manneke, altijd op blote voeten. Voor zover ik kan nagaan, is hij er wel bij geweest, want hij hoorde in die tijd tot de grootste bewonderaars van Sokrates. Maar hoe het ook zij, ik heb zelf een paar dingen bij Sokrates nagevraagd en toen bleek dat Sokrates het er helemaal mee eens was. 'Vertel het mij dan ook', vroeg Glaukoon, 'want de wandeling naar de stad leent zich uitstekend voor een praatje.' Dus gingen we op weg en het gesprek ontrolde zich als vanzelf. Zo komt het dat ik al enige oefening heb gehad en als gij het verhaal wilt horen, dan kan ik het maar beter meteen vertellen. Daar komt nog bij dat het me steeds weer een enorm plezier doet als ik zelf een filosofisch onderwerp aansnijdt of luister naar wat een ander erover te zeggen heeft. Bovendien lijkt het me nog nuttig ook. Maar als het over iets anders gaat - vooral dat soort gesprekken die jullie rijkelui zittend op een vette beurs plegen te voeren - dan
- d erger ik me niet alleen, maar dan beklag ik jullie, mijn vrienden ook nog; want met al je praatjes doen jullie in feite niets. Maar misschien vinden jullie mij ook maar vreemd en daar zouden jullie nog wel eens gelijk in kunnen hebben; maar ik vermoed het niet alleen van jullie, ik weet het zeker!
- Vriend:* Typisch Apollodoros! Je kunt het niet laten jezelf en de anderen te kleineren. Je

gaat er blijkbaar vanuit dat we allemaal even grote stakkers zijn, behalve Sokrates. Ja, en jij nog het meest, want anders zou ik niet weten waaraan je de bijnaam van Apollodoros, de fanaat te danken hebt. Zo praat je nu eenmaal: altijd ga je tekeer tegen jezelf en anderen, behalve tegen Sokrates.

- e *Apollodoros*: Je hebt volkomen gelijk, vriend, want wanneer ik zo over mezelf en jullie allemaal denk, raaskal ik immers maar wat en sla de plank volledig mis.
Vriend: Beste Apollodoros, laten we er maar over ophouden en niet verder kibbelen. Doe nu wat we gevraagd hebben en vertel ons wat er op dat feest gezegd is.
- 174 a *Apollodoros*: Ongeveer het volgende. Maar wacht even, het is beter als ik probeer bij het begin te beginnen zoals Aristodemos het mij heeft verteld, want dat is gemakkelijker.

Hij vertelde dat hij Sokrates tegenkwam, net uit bad en bij wijze van hoge uitzondering op sandalen. Dus vroeg hij hem waar hij zo uitgedost wel heenging.

- b - Naar een feest bij Agathoon, antwoordde Sokrates. Gisteren kon ik hem ontlopen bij de bekroningsceremonie in de tempel, want ik zag op tegen de drukte, maar voor vandaag had ik wel met hem afgesproken. Zo gaat dus Piekfijn naar Fijn. En jij, waarom ga jij zonder uitnodiging niet ook mee naar dat feest?
- Graag, antwoordde hij, maar dan wel op uw uitnodiging.
- Kom dan maar mee, zei Sokrates. Laten wij het bekende gezegde maar eens met opzet verdraaien: 'Ook ongenood komt Fijn bij Fijn'. Zelfs Homeros heeft het opzettelijk verdraaid. Want hij begint met Agamemnoon te beschrijven als een goed krijgsman en Menelaos als een wat slappe lansdrager. Maar nadat Agamemnoon een offerceremonie had volbracht en een feestmaal gaf, beschrijft Homeros hoe vervolgens Menelaos ongenood aan die dis verschijnt, zodat in dat geval de mindere naar het gastmaal gaat van de meerdere.
- c - Hierop zou Aristodemos geantwoord hebben: Het ziet er naar uit dat ik alle kans loop niet in uw uitspraak te passen, Sokrates, maar veeleer in die van Homeros: een dwaas die ongenood naar de feestdis van een geletterd man gaat. Zie dus maar hoe ge u eruit
- d redt nu u mij ongevraagd meeneemt, want ik zal niet zeggen dat ik ben uitgenodigd, maar dat gij me gevraagd hebt.
- Daarop antwoordde Sokrates: Als er twee samen op pad gaan, is de een nog sneller dan de ander in het overleggen van wat ze zullen zeggen. Laten we dus maar gaan. Na deze conversatie gingen ze blijkbaar op weg. Maar tijdens de wandeling verzonk Sokrates steeds dieper in gedachten, zodat hij achter raakte. Toen Aristodemos bleef staan om op hem te wachten, vroeg Sokrates hem alleen door te gaan. En zo kwam
- e Aristodemos bij het huis van Agathoon aan, waar hij de deur reeds geopend vond. Dat bracht hem in een nogal pijnlijke situatie. Hij wilde net naar binnen gaan, toen een bediende naar buiten kwam om hem te begeleiden naar het vertrek waar de anderen al aanlagen want de maaltijd zou juist beginnen. En zodra Agathoon hem opmerkte, riep hij: Beste Aristodemos, ge bent precies op tijd om de maaltijd met ons te nuttigen. Maar als ge om een andere reden zijt gekomen, vergeet die dan maar even, want ik heb u gisteren al lopen zoeken om u voor deze maaltijd uit te nodigen maar ik kon u nergens vinden. Maar waarom is Sokrates niet meegekomen? Aristodemos keek achterom maar Sokrates was in geen velden of wegen te bekennen. Dus moest hij nu zelf het verhaal doen waarom hij met Sokrates was meegegaan en deze hem voor dit feestmaal had uitgenodigd.
- Heel goed, sprak Agathoon, maar waar is Sokrates?

- 175 a 'Hij liep net nog achter me, maar ik zou niet weten waar hij nu is', zei Aristodemos. Blijf daar niet staan, riep Agathoon naar een tafeljongen, maar ga kijken of je Sokrates kunt vinden en vraag hem binnen te komen. En gij, Aristodemos, zei hij, ga maar vast naast Eryximachos aanliggen. Vervolgens gaf hij een van de tafeljongens opdracht Aristodemos een wasbekken aan te reiken voor hij ging aanliggen. Toen kwam juist een van de andere tafeljongens binnenlopen met de mededeling, dat die Sokrates die ze moesten zoeken, zijn toevlucht had gezocht in het portiek van de burens en dat hij daar maar bleef staan en niet naar binnen wenste te komen, zelfs niet als ze hem riepen. Dat is raar, zei Agathoon. Wel, blijf het hem vragen en zorg er vooral voor dat hij niet wegloopt. Maar Aristodemos zei daarop: 'Nee, dat moet ge beslist niet doen, laat hem maar. Het is nu eenmaal zijn gewoonte om plotseling zomaar ergens te blijven staan en geen vin meer te verroeren. Aanstonds komt hij vast wel binnen. Dwing hem dus niet, laat hem zijn gang maar gaan.'
- Als je denkt dat dat het beste is, dan moet het maar zo, sprak Agathoon. Zorg dan dat wij alvast bediend worden en kunnen gaan eten. En gij, gasten, als niemand het woord wil, doe dan maar wat u goeddunkt en spreek met elkaar over wat ge maar wilt, hoewel ik het op deze manier nog nooit eerder heb gedaan. Vandaag moet ge er maar van uitgaan dat ik door u allen aan tafel ben uitgenodigd. Doe daarom uw best het iedereen naar de zin te maken, dan verdient ge daarvoor ons aller lof.
- c Hierna begon iedereen te eten maar Sokrates kwam nog steeds niet binnen. Agathoon gaf telkens opnieuw orders om Sokrates te gaan halen, maar Aristodemos stond dat niet toe. Toen Sokrates dan eindelijk binnenkwam, was de maaltijd halverwege gevorderd. Dus voor zijn doen had hij de gasten nog niet eens zo heel lang laten wachten. Vervolgens zei Aristodemos dat Agathoon, die alleen aan het uiteinde van de tafel aanlag, Sokrates toeriep: Hierheen Sokrates, kom naast mij liggen, opdat ik het voordeel mag hebben van die wijsheid die ge kennelijk in het portiek van de burens hebt opgestoken. Want als dat niet gebeurd was, was ge hier nog niet, dat is duidelijk. En zo verhaalde Aristodemos dat Sokrates ging zitten en sprak:
- d - Het zou wel mooi zijn, beste Agathoon, als wijsheid van dien aard zou zijn dat men haar louter door contact te maken van zelf kon laten stromen van diegene onder ons die er vol van is naar diegene die haar juist ontbeert, zoals ook water langs een wollen draadje van een volle beker naar een minder volle stroomt. Als dat ook met wijsheid het geval zou zijn, dan zou ik maar al te graag naast u komen zitten. Met hoeveel wijsheid zou ik dan door u vervuld worden. De wijsheid die ik bezit is maar magertjes en nog aanvechtbaar ook, net als een droom. Maar uw wijsheid is helder en heeft een grote kracht. Want nog kort geleden is gebleken hoe schitterend die wijsheid uit de kracht van uw jeugd opflitste en straalde voor de ogen van meer dan dertigduizend Grieken.
- e - Ge drijft de spot met mij, beste Sokrates, zei Agathoon. Op deze manier zullen we elkaar nog voor de rechter moeten slepen om gelijk te krijgen, en dan zullen wij Dionysos, de god van de wijn, als rechter aanwijzen. Maar laten we eerst wat eten. Aristodemos vertelde hoe Sokrates aan tafel ging om met de anderen te eten en hoe zij heildronken uitbrachten en de godheid bezongen en alles wat daarbij hoort, om vervolgens de drank aan te spreken. En hij vertelde hoe Pausanias het woord nam:
- 176 a - Wel heren, op welke manier kunnen wij het beste aan het drinken slaan? Ik voel mij nog allerbelabberdst van het drinkfestijn van gisteren en ik moet dus op mijn verhaal komen en ik denk dat het met de meesten van jullie zo is. Want wij waren gisteren bijna allemaal van de partij. Ik stel dus voor, dat wij ons afvragen hoe wij nu het beste kunnen drinken.

- Daarop sprak Aristophanes: Beste Pausanias, het is een goed voorstel, om van alle kanten te bekijken wat voor vandaag de beste manier van drinken is. Want ook ik behoor tot diegenen die gisteren te diep in het glas gekeken hebben.
- b - Daarop sprak Eryximachos, de zoon van Akoumenos: Je hebt gelijk, maar ik zou graag nog willen horen hoe Agathoon zich voelt en of hij van plan is zijn ongeluk in de drank te zoeken.
- Helemaal niet, antwoordde Agathoon, want ik voel me ook niet zo goed.
- c - Dan ziet het ernaar uit, zei Eryximachos, dat wij, dat wil zeggen Aristodemos, Phaidros en ikzelf en wellicht ook anderen, een onverwachte meevaller hebben, nu de sterkste drinkers onder ons het laten afweten. Want wij zijn eenmaal altijd de verliezers bij het drinken. Sokrates laat ik buiten beschouwing, want hij kan in beide kampen worden ondergebracht en het is hem om het even wat wij beslissen. Maar omdat het ernaar uitziet dat niemand van de hier aanwezigen erop gebrand is te veel wijn te drinken, is het misschien wel gepast dat ik naar waarheid dronken worden afschilder als iets wat nog veel erger is dan alleen maar erg. Medische studie heeft mij, geloof ik, heel
- d duidelijk gemaakt dat drinken slecht is voor de mens. Als ik de keus had, zou ik zelf zeker niet mee willen doen aan een drinkgelag en het een ander evenmin aanraden, zeker niet wanneer hij bovendien nog een kater heeft van de vorige dag.
- Daarop nam Phaidros uit Myrinos het woord en zei: Ge weet hoe ik mijn oren altijd spits als ge het hebt over de medische kant van de zaak. Ik neem aan, dat ook de anderen een goed advies hebben gekregen.
- Toen was iedereen het erover eens dat de bijeenkomst maar beter niet kon ontaarden in een drinkgelag, en dat niemand meer zou drinken dan leuk was voor iedereen.
- Daarop sprak Eryximachos: Nu dus besloten is dat ieder naar verkiezing kan drinken
- e en zijn eigen maat kan aanhouden, stel ik voor, de fluitspeelster die zojuist is binnengekomen, weer te laten vertrekken om voor zichzelf te spelen of - als zij dat wil - voor de vrouwen in huis. En laten wij deze bijeenkomst vandaag doorbrengen met gesprekken. Als ge dat wilt, ben ik bereid een onderwerp voor te stellen. Aristodemos
- 177 a viel hem bij door het er namens allen helemaal mee eens te zijn en Eryximachos uit te nodigen het gespreksthema te noemen.
- Dus ging Eryximachos verder: Om te beginnen citeer ik graag de Melanippe van Euripides: 'het thema is niet van mij afkomstig', maar van Phaidros hier. Want Phaidros komt te pas en te onpas bij mij klagen: 'Is het niet merkwaardig, beste Eryximachos, dat voor de aloude en grote godheid Eroos geen enkele dichter ook maar een lofzang heeft
- b geschreven, maar dat de dichters wel allerlei hymnen voor andere goden hebben geschreven. En als ge eens kijkt naar al die belangrijke sofisten, dan ziet ge hoeveel stukken ze schrijven vol lofprijzingen op Herakles en anderen; zoals bijvoorbeeld de uitmuntende Prodikos. Per slot van rekening is dat niet zo verwonderlijk; wat wel alle perken te buiten gaat, ontdekte ik onlangs, toen ik een boek vond waarin het zout
- c uitbundig geprezen werd om zijn nut en waarin trouwens allerlei dingen uitbundig geprezen werden. Wat een moeite voor bijna niks maar geen mens waagt zich tot nu toe aan een echte lofzang voor Eroos, de Liefde. Zo'n grote godheid, zo te kort gedaan!' Ik geloof dat Phaidros gelijk heeft. Ik wil hem hem niet alleen een plezier doen met een bijdrage, maar ik vind ook dat deze bijeenkomst aan alle aanwezigen een goede
- d gelegenheid biedt de godheid te eren en hem op een voetstuk te zetten. Als ge het hiermee eens bent, is de tijd met dit thema goed besteed. Want allicht zal ieder op zijn beurt - van links naar rechts - ter ere van de Liefdesgod Eroos zijn mooiste lied willen zingen. Phaidros mag beginnen, want hij zit aan het hoofd van de tafel en leidt het

gesprek.

- e - Niemand heeft iets tegen dit voorstel, beste Eryximachos, sprak Sokrates. Ook ik kan er niets tegen inbrengen, te meer daar ik zelf steeds beweer nergens iets van te weten, behalve van de liefde. Maar evenmin kunnen Agathoon of Pausanias er bezwaar tegen maken en zeker Aristophanes niet, die zijn tijd verdeelt tussen het aanbidden van de god van de Wijn en de godin van de Liefde, noch iemand van de anderen die ik hier zie. Natuurlijk zullen wij hier aan de andere kant van de tafel nauwelijks een kans krijgen om aan de beurt te komen. Maar als onze voorgangers goed en boeiend spreken, vinden we dat wel goed. Laat Phaidros dus onder dit goede gesternte beginnen en Eroos, de Liefde, zijn hulde brengen.
- 178 a Alle anderen waren het daarmee eens en namen het voorstel van Sokrates aan dat Phaidros zou beginnen met spreken.
- Welnu, Aristodemos kan zich niet precies alles herinneren wat iedere disgenoot daar gezegd heeft en evenmin herinner ik me het hele verhaal van Aristodemos. Maar wat mij de moeite van het herinneren waard lijkt zal ik u van iedereen vertellen. Volgens Aristodemos vertelde Phaidros ongeveer het volgende:
- b - Eroos, de Liefde, is een grote en goddelijke macht, die op vele wijzen door mensen en goden bewonderd en aanbeden is, en dat niet in de laatste plaats door zijn afkomst en geboorte. Want hij is van zeer luisterrijke en eerbiedwaardige komaf. Het bewijs ervan is dat Eroos niet uit ouders geboren is, want geen dichter of schrijver maakt daar melding van. Alleen Hesiodos spreekt erover en zegt dat eerst Chaos oprees,

'en daarna rees op
de breedgeschouderde Aarde, als vaste
basis voor allen, eeuwig, en tevens
Eroos, de Liefde'.

- c Akousilaos zegt hetzelfde als Hesiodos, namelijk dat er na de Chaos twee ontstonden: Aarde en Liefde. Parmenides zegt van Eroos, dat hij als eerste van alle goddelijke krachten geboren werd. Zo is iedereen het erover eens dat van de goddelijke krachten de Liefde de oudste en meest eerbiedwaardige is. Omdat Eroos zo oud is, is hij ook de bron van de grootste zegeningen. Ik zou niet kunnen zeggen wat een groter goed is: een goede minnaar voor een jongen, of een goede jongen voor een minnaar. Bovendien is er in het leven geen betere gids denkbaar dan Eroos, Liefde, althans voor wie een goed en
- d zuiver leven wensen te leiden. Afkomst, aanzien noch rijkdom kunnen zich meten met die gids. Wat zal ik hier verder over zeggen? In schandelijke dingen vertoont Liefde zich als een gevoel van schaamte en afkeer, terwijl Eroos zich in schone en mooie dingen juist toont als een gevoel van waardering, erkenning en trouw.
- e Zonder deze tegenstellingen te kennen is geen gemeenschap noch enig mens in staat grootse en schone dingen te ondernemen. Daarom zeg ik nu dat iedereen die de Liefde kent en die door eigen toedoen of door anderen in een schandelijke handeling verwickeld raakt, zich het meest zou schamen wanneer zijn geliefde dat zou zien. Dat zou hem veel meer kunnen schelen dan wanneer hij door zijn vader zou worden gezien of door een van zijn vrienden of door iemand anders. Hetzelfde zien wij bij de geliefde die zich het meest zal schamen als zijn minnaar een onwaardige of schandelijke trek in hem opmerkt. Als er een systeem zou kunnen worden bedacht waarbij een gemeenschap of een leger louter uit minnaars en beminden zou bestaan, dan zou dat ongetwijfeld voortreffelijkheid opleveren. Allen zouden zich dan immers van

- 179 a schandelijke praktijken onthouden en elkaar waarderen. En wanneer zulke mensen
 a gezamenlijk ten strijde trekken, zouden zij bij wijze van spreken de hele wereld
 overwinnen, zelfs als ze met weinigen waren. Want welke minnaar zou niet nog liever
 ten aanschouwe van alle andere mensen de slagorde verlaten of de wapens weggoeien
 dan voor de ogen van zijn geliefde; neen, dan zou hij nog liever sterven. Bovendien is
 er geen mens die zo slecht van karakter is dat de liefde zelf ook hem niet zo dapper en
 deugdzaam zou kunnen maken dat hij zelfs degenen die van nature deugdzaam en goed
 zijn gaat evenaren. Dan zou hij het ook niet in zijn hoofd halen zijn geliefde in de steek
 b te laten wanneer er gevaar dreigt. En waar Homeros ten aanzien van sommige helden
 spreekt over een door de godheid geïnspireerde wilskracht, verleent Eroos ongetwijfeld
 dezelfde inspiratie aan diegenen die door zijn liefdeskracht bezielde zijn. Bovendien zijn
 alleen deze bezielde bereid om de dood in te gaan voor een ander. En dat geldt niet
 c alleen voor mannen maar ook voor vrouwen. Alkestis, dochter van Pelias, is hier een
 goed voorbeeld van, want zij was als enige bereid voor haar echtgenoot te sterven,
 hoewel zijn vader en moeder, die beiden nog in leven waren, dit niet deden. Met haar
 liefde steeg zij ver boven hen uit in vriendschap en genegenheid. Daardoor bleek
 hoezeer de ouders in feite vervreemd waren van hun zoon en alleen nog maar in naam
 verwanten waren. Door die daad bleek zij niet alleen de bewondering van mensen, maar
 zelfs van goden te oogsten. En terwijl er veel mensen te noemen zijn die veel schoons
 en goeds hebben verricht, kan je op een hand degenen tellen aan wie de goden de gunst
 hebben verleend hun ziel weer uit de onderwereld te laten terugkeren. Zo hebben zij bij
 wijze van grote uitzondering, uit bewondering voor haar daad, de ziel van Alkestis weer
 d terug laten gaan. Hieruit blijkt dat ook de goden trouw en deugdzaamheid jegens Liefde
 hoogschatten. Orpheus, de zoon van Oïagros, stuurde de goden met lege handen uit de
 onderwereld terug en van de vrouw voor wie hij gekomen was, kreeg hij alleen maar de
 schim te zien. De vrouw zelf gaven zij hem niet terug omdat hij niet standvastig genoeg
 bleek: hij was te zeer een flierefluter. In feite was hij niet bereid om te sterven voor
 zijn geliefde, terwijl Alkestis dat wel was, en in plaats van die bereidheid verzong hij een
 list om de onderwereld levend in te komen. Daarom gaven zij hem zijn gerechte straf
 e die inhield, dat hij door toedoen van vrouwen zou sterven. Daarentegen gaven de goden
 zeer hoog op over Achilleus, de zoon van Thetis, en zonden hem naar het Eiland van de
 Gelukzaligen. Want Achilleus had van zijn moeder gehoord dat hij zou sterven zodra
 hij Hektor had gedood; maar als hij Hektor niet zou doden, zou hij behouden terugkeren
 naar huis en oud worden. Achilleus koos echter voor hulp aan zijn beminde Patroklos
 en besloot diens dood te wreken met zijn eigen dood en zich te voegen bij hem wiens
 180 a leven reeds beëindigd was. De goden bewonderden hem zozeer om het feit dat hij zijn
 geliefde vriend boven alles stelde, dat zij hem die bijzondere eer gunden. Aischylos
 kletst wanneer hij beweert dat in hun vriendschapsverhouding Achilleus de gever was
 en Patroklos de ontvanger. Want Achilleus was niet alleen schoner van gestalte dan
 Patroklos, maar zelfs mooier dan alle helden bij elkaar. Bovendien had hij nog niet eens
 een baard, zo jong was hij, althans volgens Homeros.
 Het is dus werkelijk zo dat de goden de meeste waardering hebben voor de goede
 b eigenschappen die voortspruiten uit de kracht van de Liefde. Maar zij zijn nog meer
 verrukt wanneer ook de geliefde de minnaar liefheeft, en niet alleen de minnaar de
 geliefde. Want de minnaar, verlicht als hij is door het goddelijke, straalt in het
 algemeen meer dan de geliefde. Daarom eerden de goden Achilleus nog meer dan
 Alkestis en zonden hem naar het Eiland van de Gelukzaligen.
 Dit is dan mijn eerbewijs aan Eroos, de Liefde. En ik zeg dat de Liefde de oudste, de

- eerbiedwaardigste en krachtigste is van de goddelijke machten, zodat Liefde zowel bij leven als dood bij uitstek de bron is, waaruit het verkrijgen van goede eigenschappen en het bereiken van gelukzaligheid komt.
- Aldus ongeveer Phaidros, voor zover ik me herinner. Na hem kwamen verschillende
- c anderen, waarvan Aristodemos zich niet alles meer goed kon herinneren. De toespraken van die anderen sloeg hij dus maar over en hij vervolgde met de rede van Pausanias. En die zei:
- Ik geloof niet, beste Phaidros, dat ons plan en gesprekstema helemaal juist zijn geweest, voor zover het daarbij de bedoeling is om eenvoudigweg de lof van Eeroos, de Liefde, te bezingen. Als er sprake was geweest van maar een Eeroos, dan was het
- d allemaal mooi en prachtig. Maar in feite is van een enkele Eeroos geen sprake. En omdat er dus niet een enkele vorm van Liefde is, ware het juist geweest als wij eerst hadden vastgesteld welke wij moeten prijzen. Ik zal dus proberen dit recht te zetten en eerst de Eeroos afschilderen die wij zouden moeten prijzen. Daarna zal ik hem prijzen zoals dat een goddelijke kracht toekomt. Wij weten allen dat zonder Eeroos Aphrodite niet bestaat; zonder zinnelijke manifestatie geen liefdesband. Als er nu sprake was van een Aphrodite, dan was er ook slechts een Eeroos. Maar omdat er twee zijn, moeten er ook twee verschijningsvormen zijn. Want wie twijfelt eraan dat er twee godinnen zijn?
- e Welnu, de oudste van de twee heeft geen moeder en is de dochter van het Uitspansel, Ouranos. Daarom noemen wij haar ook Aphrodite Ourania, de Hemelse Aphrodite. De jongste van de twee is echter de dochter van Zeus en van Dione en daarom wordt zij Aphrodite Pandeme genoemd, de Aphrodite voor het volk. En dus kan het niet anders of wij noemen de Eeroos die met de jongere Aphrodite samengaat, Eeroos Pandemos, de Volkse Eeroos, en de andere Eeroos Ouranion, de Hemelse Eeroos. Natuurlijk moeten alle goddelijke krachten worden geprezen, maar we moeten toch ook proberen deze twee krachten te onderscheiden. Het kenmerk van iedere handeling is dat wanneer een handeling of activiteit op zichzelf plaatsvindt, deze goed noch slecht is. Neem
- 181 a bijvoorbeeld de handeling waar wij momenteel mee bezig zijn: of wij nu drinken, zingen of praten, doet er niet toe; op zichzelf zijn die dingen niet goed te noemen. Maar het gaat om de kwaliteit van de handeling, om het hoe ervan; dan kunnen wij zeggen of de uitkomst goed of slecht is. Want als we de dingen goed en juist uitvoeren, dan is de uitkomst ook goed. Als wij onjuist te werk gaan, dan is het resultaat ook onjuist. Zo is het ook met liefhebben en dus kunnen wij Eeroos, de uiting van Liefde, niet zonder meer schoon en goed noemen en hem onze hulde waardig achten. Dat is alleen het geval wanneer hij ons ertoe aanzet op schone en goede wijze lief te hebben. De zinnelijke Liefde, Eeroos Pandemos, volgeling van de volkse Aphrodite, is waarlijk volks van
- b karakter en wordt geregeerd door toevalligheden. Die uiting van Liefde is de erotiek waarvan de massa zich bedient bij het liefhebben. In de eerste plaats maakt het daarbij niet uit of die erotiek wordt opgewekt door vrouwen of knapen. Ten tweede richt de massa zich daarbij eerder op het lichamelijke dan op het geestelijke en dan zoekt men bovendien het liefst de meest domme mensen uit om lief te hebben, omdat het louter gaat om het bereiken van een eindresultaat, waarbij het er niet toe doet of dat resultaat op een wetmatige en goede wijze wordt verkregen of anderszins. En zo overkomt het die mensen dat zij doen wat hun voor de voeten komt, of het nu goed of verkeerd is. Hij gaat dus hand in hand met de jongste godin, die in haar verschijningsvorm zowel
- c het vrouwelijke als het mannelijke inhoudt. Maar de andere Eeroos gaat samen met de oudste, de Hemelse Aphrodite, die geen deel heeft aan het vrouwelijke maar alleen aan het mannelijke en niet behept is met de ontorende begeerte. Degenen die door die Eeroos

- geïnspireerd worden, voelen zich dan ook aangetrokken tot een mannelijk karakter omdat zij het van nature krachtige en robuuste nu eenmaal waarderen, vooral ook als dat met geestkracht gepaard gaat. Dat dit zo is, valt ook op te maken uit de wijze waarop diegenen die alleen door de hogere Eros gegrepen zijn, deze knapenliefde
- d opvatten en uiten. Want zij vatten die genegenheid pas op wanneer de knaap de eerst tekenen vertoont van een ontwikkelde rede; en dat gaat veelal samen met het doorkomen van de baard. En dat zij deze wijze van liefhebben ernstig opvatten, meen ik te kunnen opmaken uit het feit dat zij bereid zijn die eenmaal opgevatte genegenheid een leven lang vol te houden en hun beminde vriend trouw te blijven. Nooit zullen zij ooit misbruik maken van de onervarenheid van hun beminde knaap door hem eerst voor schut te zetten en dan van hem weg te lopen en vervolgens hun zinnen op een ander te zetten. Er zou eigenlijk een wet met betrekking tot deze knapenliefde moeten komen om te voorkomen dat zoveel energie wordt verspild in een verhouding die eigenlijk nog onduidelijk is. Want de toekomst van zo'n knaap is nog volstrekt onzeker, men kan ook
- e nog niet zeggen hoe zijn karakter zich zal ontwikkelen - goed of slecht - en ook lichamelijk is hij nog niet volwassen. Mensen met een goed ontwikkeld gevoel voor maat en orde stellen zich vanzelf onder deze wet.
- Daarom is het nodig dat minnaars tot het volgen van deze regel worden gedwongen, zoals wij, voor zover dat althans mogelijk is, hen nu al dwingen om niet verliefd te
- 182 a raken op vrijgeboren vrouwen. Want het is aan het schandelijke gedrag van dat soort lieden te wijten dat er nu mensen zijn die durven beweren dat het niet goed is om ooit aan de verlangens van een minnaar te voldoen. Die bewering stoelt op hun ervaring met onmatige minnaars die zij in al hun onzalige en onwettige praktijken hebben kunnen observeren. Wat op een ordelijke, juiste en wetmatige wijze tot stand wordt gebracht, kan nimmer het onderwerp van rechtmatige kritiek zijn. Het is niet moeilijk de wetsregels te leren kennen die in andere steden van Griekenland gelden aangaande Liefde. Want die zijn simpel in verhouding tot de genuanceerde regels die bij ons gelden en ook in Sparta. En zo is het ook in Elis en Boiotie en in andere streken waar
- b men de kunst van de verleiding niet werkelijk meester is. Daar kan men dan ook gewoon volstaan met de regel dat het goed is een minnaar zijn zin te geven, terwijl er met geen woord gerept wordt over de vraag of zijn leeftijd dit wettigt. Ik geloof dat ze dat hebben nagelaten om te voorkomen dat iemand het in zijn hoofd zou halen uit te proberen wat het effect zou kunnen zijn van de kunst van verleiding op de meningsvorming van jonge mensen. Niemand daar is de kunst van het woord machtig. Maar in Ionie en elders, waar de mensen leven onder een niet-Griekse heerschappij, wordt de vrijheid van spreken als onwettig beschouwd. Door hun despotische neigingen
- c beschouwen de niet-Grieken vrijheid van spreken als iets verwerpelijks, evenals ze dat vinden van filosofie en vrijheid van beweging. Dat heeft natuurlijk te maken met het feit dat het in de zienswijze van de leiders daar niet te pas komt om grootse gedachten en ideeën te zaaien in de geest van hun onderdanen, evenmin als zij de noodzaak zien tot het ontstaan van hechte vriendschapsbanden en eenheid onder hun burgers. Dat alles kan juist het beste tot stand worden gebracht door aan gevoelens van liefde en genegenheid uiting te geven, door Eros dus. Deze les hebben onze vroegere despoten in Athene letterlijk geleerd, zoals bijvoorbeeld met de vriendschapsband tussen Aristogeiton en Harmodios: die band werd zo sterk dat de macht van de despoten erdoor gebroken werd. Dus waar de regel geldt dat het onwettig is om vrienden en
- d minnaars terwille te zijn, komt dat door de kwaadaardigheid van de wetgever, dus door hebzucht van bestuurders en laksheid van onderdanen. Maar waar vrijheid van

- vriendschap door de wetgever zonder voorbehoud wordt aanvaard, is dat in feite het gevolg van traagheid van geest van die wetgever. Athene heeft hier een veel genuanceerder traditie, want ik zei het al, die regels zijn niet gemakkelijk te begrijpen. In Athene vindt men het bijvoorbeeld veel beter om aan gevoelens van vriendschap en genegenheid in alle openheid uiting te geven en niet in het verborgene. En dan vooral wanneer het mensen betreft die tot de hoogste sociale klasse behoren, ook als zij minder mooi van gestalte zijn dan de anderen. Of neem de manier waarop minnaars door hun hele omgeving worden aangemoedigd. Niemand die daar iets verkeerd bij denkt.
- e Daarom wordt hun succes als iets goeds beschouwd, en hun falen als een schande. Verder is het in Athene geoorloofd dat een verliefde allerlei wonderlijke bokkesprongen maakt in de hoop daar succes mee te hebben en door de mensen te worden geprezen. Maar in alle andere gevallen zou zo iemand die een dergelijke
- 183 a leefregel wil volgen, zich de grootste problemen op de hals halen. Stel, iemand is uit op het geld of de rijkdom van een ander, of zijn politieke macht of iets anders. Stel dat hij dat doel op dezelfde manier zou trachten te bereiken als een verliefde de gunst van zijn beminde, dus door bidden en smeken, beloften, trouw zweren, voor de deur gaan liggen slapen, allerlei slavenwerk doen en het slavenwerk doen waar zelfs een slaaf zich te goed voor zou achten. Dan is het zeker dat zo iemand er zowel door zijn vrienden als
- b door zijn vijanden van zou worden weerhouden. Want wie hem vijandig gezind is, zal hem beschuldigen van omkoperij, vleierij en van een mensonterend gedrag. En wie hem goed gezind is, zal zich voor hem schamen. Maar een verliefde oogst bij dat gedrag alleen maar lof en welwillendheid, terwijl de wet hem geen duimbreed in de weg legt om die dingen te doen, omdat het immers 'een goede zaak betreft'. Het meest ongehoorde van alles is dat het merendeel der mensen beweert dat alleen een verliefde vrijer bij de goden begrip ondervindt wanneer hij eedbreuk pleegt. Want men zegt dat de eed van een verliefde geen eed is. Zo komt het dat de goden en mensen hem volledig
- c de vrije hand hebben gegeven, hetgeen in de Atheense wetgeving is vastgelegd. Dit is dus de achtergrond van het feit dat in deze stad enerzijds een liefdesverhouding plus vriendschap van een verliefde minnaar als het hoogtepunt van menselijke omgang wordt beschouwd. Aan de andere kant weten vaders niet hoe snel ze hun zonen onder toezicht moeten stellen, zodra zich een verliefde minnaar aandient, want tot elke prijs moet worden voorkomen dat hun zonen contact krijgen met zo iemand. Daarbij worden de toezichthouder precieze instructies gegeven. De vriendjes van de jongen in kwestie zullen hem trouwens ook met verwijten overladen als zij merken wat er aan de hand is. Bovendien valt op dat ouders die vriendjes daar niet van weerhouden of tegenspreken. Wanneer men dit gedrag beschouwt, zou men gemakkelijk kunnen denken dat een
- d liefdesverhouding in deze stad wel het ergste is wat een mens kan overkomen. De werkelijkheid is, dacht ik, anders: er is namelijk geen eensluidend antwoord. Want in het begin stelden wij al vast dat een handeling op zichzelf niet goed en juist is, noch schandelijk en onjuist. Een handeling is goed als zij op een goede en juiste wijze wordt uitgevoerd en slecht wanneer zij verkeerd wordt uitgevoerd. Iets schandelijk doen sterkt het slechte en laaghartige in de mens en ervan genieten is nog erger. Iets goed en juist doen bevordert het rechtmatige in de mens en ervan genieten mag nog ook.
- e Laaghartig en platvloers is de volkse minnaar, omdat hij het liefdesgenot liever op het lichamelijke dan op het geestelijke en subtiele richt. Daarom is zijn liefde ook niet stabiel en evenmin ziet hij de noodzaak om iets wat standvastig en stabiel is, lief te hebben. En zodra de bloem van het lichaam waarop zijn liefde gericht was, begint te verwelken, 'maakt hij dat hij wegkomt als de vliegende vogel'^a en al zijn woorden en

- 184 a beloften blijken voos en hol. Maar de minnaar die wezenlijk goed is en dienstbaar, blijft levenslang standvastig en betrouwbaar, want hij is als het ware één geworden met het voorwerp van zijn standvastige liefde.
- Welnu, onze wetgeving beschikt over een voortreffelijke toetssteen om te bepalen welke minnaar men terwille kan zijn en welke men dient te mijden. In het eerste geval moedigt de wetgever het aanknopen van een vriendschapsband aan en in het tweede geval dient men zich er verre van te houden. In beide gevallen wordt de liefde en vriendschap op de proef gesteld en getest om te zien aan welke kant de minnaar en ook de beminde staat. Daarom wordt 'liefde op het eerste gezicht' in de Atheense traditie als
- b ongeoorloofd en schandelijk beschouwd. Want in het algemeen vindt men het juist goed dat die liefdesband eerst op de proef wordt gesteld door er een tijd overheen te laten gaan. Ook wordt het in Athene als schande ervaren als de vriendschapsband ontstaat door de verleiding van geld of politieke macht, of als iemand zo'n verhouding aangaat om te ontkomen aan een slechte behandeling en aan ellendige omstandigheden die hij niet langer meent te kunnen verdragen. Tenslotte is het onfatsoenlijk als de betrokken jongeman een hang heeft naar luxe en weelde en uit is op politieke invloed. Het is duidelijk dat een vriendschapsband die op dit soort overwegingen wordt gebaseerd geen enkele standvastigheid of zekerheid biedt, anders dan de wetenschap dat hier nimmer een edele band uit kan voortkomen. Dan blijft er binnen onze
- c gebruiken en zeden nog een manier over waarop een jonge man op de avances van een minnaar mag ingaan. Want ten aanzien van de minnaar geldt de regel dat het geen schande of vleierij hoeft te zijn om terwille van de beminde jongeling vrijwillig iedere vorm van slaafsheid te ondergaan. Wat de jongen betreft is er maar een geldige reden voor vrijwillige slavernij en dat is overgave aan deugd. In Athene is het immers geen schande als iemand een ander vrijwillig dient en gehoorzaamt in de veronderstelling dat hij daardoor zal winnen aan wijsheid en deugd. Laten wij deze twee regels dus eens
- d vergelijken, dat wil zeggen de regels over liefde en genegenheid voor knapen en de voor knapen en jonge mannen geldende regels hoe in het algemeen te komen tot wijsheid en deugd. Wellicht kunnen wij het er dan over eens worden of het voor een knaap goed en verantwoord is om op de avances van een minnaar in te gaan. Stel dat een minnaar en een knaap elkaar op een bepaald punt vinden. Beiden hebben daar zo hun eigen beweegredenen voor: de een acht zich gerechtvaardigd zijn beminde knaap terwille te zijn en toe te geven als dank voor verleende liefdesgunsten, terwijl de ander, de knaap dus, zich gerechtvaardigd acht zijn minnaar een gunst toe te staan omdat die minnaar hem wijs en goed kan maken. En zo stelt de een zijn intellectuele capaciteiten en andere deugden ter beschikking en ontvangt de ander opvoeding,
- e levenservaring en wijsheid. Welnu, alleen wanneer de motieven van de twee elkaar op ditzelfde punt treffen, alleen dan, zeg ik, is het mogelijk dat een beminde knaap zijn minnaar liefdesgunsten bewijst. In alle andere gevallen is het onverantwoord. Maar het is geen schande wanneer men uit hoop op wijsheid en deugd toegeeft en dan bedrogen uitkomt. Maar in alle andere gevallen is toegeven wel een schande, of men nu bedrogen uitkomt of niet. Want stel dat een knaap denkt een rijke minnaar te treffen en hem zijn gunsten verleent voor geld en bezit, bedrogen uitkomt en dus geen cent krijgt omdat de minnaar uiteindelijk niet over geld en bezit blijkt te beschikken, dan is de verleende gunst daarom niet minder schandelijk. Want de knaap heeft zijn ware aard getoond en laten zien dat hij te koop is: dat is zeker niet goed of deugdzaam. Maar op dezelfde manier kan het voorkomen dat een knaap een volwassen man zijn liefdesgunsten schenkt omdat hij meent dat de oudere goed en edel is en dat hij er door de omgang met
- 185 a

- zo iemand zelf ook beter van zal worden. Als blijkt dat de volwassene slecht en
- b kwaadaardig is en geenszins deugdzaam, dan gaat de knaap toch vrijuit ondanks het feit dat hij bedrogen is, en is het geen schande dat hij aan de verlangens van de minnaar heeft voldaan. Want ook deze knaap heeft zijn ware aard getoond, namelijk dat hij geheel bereid is ieder zijn vertrouwen te geven terwille van het verwerven van deugd en karakter. In vergelijking met het eerste voorbeeld is deze opstelling zonder meer beter. Zo kan dus worden gesteld dat het voor een knaap geoorloofd en betamelijk is om terwille van zijn eigen ontwikkeling een oudere minnaar zijn zin te geven. Dit is dus de erotiek die hoort bij de Hemelse Godin. Het is een vorm van liefde die zelf ook hemels is en van grote waarde, zowel in het openbare als in het persoonlijke leven. Die liefde zet minnaar en beminde aan tot grote aandacht voor een deugdzame
- c levenswijze. Maar alle andere vormen van liefde en erotiek horen bij de andere, de Volkse Godin. Dit nu, beste Phaidros, is mijn spontane en onvoorbereide bijdrage over Eroos, zinnelijke liefde, die ik je aanbied. Hier pauzeerde Pausanias - kijk nou toch eens hoe deze sprekers mij met woorden leren spelen. Toen zei Aristodemos dat nu eigenlijk Aristophanes aan de beurt was. Maar die had net de hik, waarschijnlijk omdat hij veel te gulzig was geweest; hij kon dus niet spreken.
- d Met moeite kon hij nog net tegen Eryximachos, de dokter, die naast hem aanlag, zeggen:
- Beste Eryximachos, de enige manier om hier uit te komen is dat ge maakt dat deze hik ophoudt of dat gij voor mij in de plaats spreekt totdat ik de hik kan stoppen.
 - Daarop antwoordde Eryximachos: Dan doe ik het een en het ander. Ik neem uw beurt en is de hik over, dan neemt gij het weer over van mij. Intussen houdt de hik misschien wel vanzelf op terwijl ik aan het spreken ben, als ge de adem maar lang genoeg inhoudt. Maar als dat niet lukt moet ge met wat water gorgelen. Als de hik dan nog
- e hardnekkig blijft, neem dan iets waarmee ge in de neus kunt kriebelen om te niezen. Als ge dat een of twee keer doet, houdt zelfs de meest hardnekkige hik op.
- Daarop antwoordde Aristophanes: Schiet maar op met uw toespraak, dan zal ik uw raad volgen.
 - Aristodemos begon de toespraak van Eryximachos aldus: Pausanias begon zijn betoog
- 186 a uitstekend, maar eigenlijk maakte hij het niet af. Ik moet dus proberen zijn redenering sluitend te maken. Het was inderdaad een gelukkige greep van Pausanias om te zeggen, dat Eroos twee kanten heeft. Toch ben ik van mening dat de discipline die ik volg, de geneeskunde, heeft aangetoond dat deze liefde niet alleen een psychologische kracht is die tussen mensen oprijst en gericht is op het goede en het schone in de mens, maar dat die kracht ook aanwezig is in alle dieren en planten en ook gericht is op vele andere dingen. Men zou kunnen zeggen dat die liefdeskracht in alles wat leeft aanwezig is. Vanuit mijn medische praktijk heb ik gezien hoe groot en wonderbaarlijk en
- b alomvattend de invloed van deze goddelijke kracht is, in menselijke en in goddelijke zaken. Laat ik dus beginnen te spreken vanuit het gezichtspunt van de geneeskunst, om haar aldus te eren. Het behoort tot het wezenlijke kenmerk van iedere belichaming om begeerten en verlangens, kortom Eroos, op twee manieren te ondergaan. Want er is nu eenmaal een duidelijk verschil tussen een gezond en een ziek lichaam. En als het ene verschilt van het andere, dan verlangen ze naar verschillende dingen en hebben verschillende dingen lief. En zo is de Eroos die men bij een gezond lichaam aantreft, een andere dan bij een ziek lichaam. Zoals Pausanias zoeven terecht opmerkte is het juist om het goede in de

- c mensen te bevredigen. Evenals het onjuist en schandelijk is om het mateloze en losbandige in de mens te voeden. Als wij dit principe doortrekken, dan kunnen wij dus ook zeggen dat voor het fysieke lichaam hetzelfde geldt: het is goed om in het lichaam de goede en gezonde elementen te voeden en dat is ook noodzakelijk. In feite verstaan we dat onder werkelijke geneeskunde. Dus is het verkeerd om de slechte en zieke elementen in een lichaam te voeden en een bekwaam arts zal zich daar dan ook voor hoeden. Men zou de geneeskunde zelfs kunnen beschrijven als de kennis van de behoeften en verlangens van het lichaam met betrekking tot het grote proces van uitwisseling; dat wil zeggen van het zich vullen en zich legen. De beste dokter is
- d diegene die hierbij altijd het onderscheid weet te maken tussen welke behoefte goed is en welke behoefte verkeerd, en die bovendien de kunst verstaat om deze behoeftepatronen om te draaien zodat een bepaalde behoefte door een tegengestelde kan worden vervangen. Een goede vakman is bovendien diegene die een verlangen of begeerte, kortom Eroos, weet op te wekken waar er oorspronkelijk geen was en er wel had moeten zijn en die ook de kunst verstaat die begeerte, die Eroos, weer weg te nemen wanneer die er niet had moeten zijn. Een echte dokter moet de tegengestelde elementen in een lichaam met elkaar kunnen verzoenen en er zelfs voor zorgen dat zij elkaar nodig hebben. Maar de grootste tegenstellingen zijn ook elkaars grootste vijanden: koude en hitte; bitter en zoet; droog en nat; en al dat soort tegenstellingen. Omdat onze voorganger en stichter van de geneeskunde, Asklepios, de kennis bezat hoe
- e hij een onderlinge afhankelijkheid en harmonie kon bereiken tussen dergelijke tegenstellingen kon hij de beginselen van onze kunst formuleren en vastleggen op de manier zoals poëten hier en ikzelf trouwens ook doen. Bovendien beweer ik dat niet alleen de geneeskunst geheel en al door deze godheid wordt bestuurd, maar ook de bewegingsleer en de landbouw. Ook is er niet veel inspanning voor nodig om duidelijk
- 187 a te zien dat de muziek en de beeldende kunsten tot deze categorie behoren. Misschien doelde de dichter Herakleitos hier wel op toen hij de nogal dubbelzinnige uitspraak deed dat 'wat op zichzelf verschillend is, door zichzelf tezamen wordt gebracht, zoals in het geval van de boog en ook de lier'. Op het eerste gezicht is het dwaas te spreken van een harmonie die zichzelf verstoort of die zou ontstaan uit dingen die elkaars tegengestelden zijn. Maar misschien bedoelde Herakleitos het volgende: in eerste
- b instantie zijn hoge en lage tonen verschillend van elkaar en zelfs tegengesteld, maar door de kunst van de muziek kunnen zij met elkaar worden verbonden en in harmonie klinken. Want het gebeurt natuurlijk niet zomaar. Hoge en lage tonen verschillen nu eenmaal van elkaar. Deze vorm van harmonie is dus een samenklinken en dat samenklinken, die symfonie, is een soort overeenstemming. Toch is een overeenstemming van dingen die zelf onderling verschillen onmogelijk, zolang zij blijven verschillen. Maar anderzijds kan men stellen dat zolang men bij onderlinge verschillen de deur open houdt, een overeenstemming of harmonie mogelijk blijft. Neem bijvoorbeeld een bepaald ritme dat voortkomt uit het verschil tussen snel en
- c langzaam om tenslotte die twee te verbinden, waardoor dat ritme ontstaat. De overeenstemming of harmonie wordt hierbij veroorzaakt door de kunst van de muziek, zoals de geneeskunst dat in ons eerste voorbeeld deed en daarbij bewerkstelligt die kunst een zinnelijke band en eenheid tussen twee dingen. Zo beschouwd is dus ook de muziek de kennis van de zinnelijke band en onderlinge aantrekkingskracht van de erotiek tussen Harmonie en Ritme.
- d In het systeem van de harmonie- en ritmeleer is het niet zo moeilijk deze erotiek tussen die twee te herkennen. Want daar speelt de kwestie van een tweevoudige Eroos nog

niet. Maar als wij gaan bekijken hoe mensen gebruik maken van harmonie en ritme, dan speelt dat probleem wel en wordt het moeilijk. Dan hebben we dus een echte vakman nodig om het onderscheid te kunnen maken. Het ene aspect van Eros is de echte kunst en de mensen noemen dat de 'liedkunst', terwijl in het andere aspect gebruik wordt gemaakt van reeds bestaande melodieën en maten, hetgeen de mensen dan ook rangschikken onder muziekstudie. En zo komen wij weer tot dezelfde conclusie, namelijk dat alleen mensen die over zelfbeheersing en een geordende geest beschikken - of daar tenminste naar streven - kunnen genieten van die zinnelijke band, die erotiek, en haar kunnen beschermen en behoeden.

- e Eros, de erotiek, is de hemelse en de voortreffelijke, die dan ook afkomstig is van de hemelse Muze. Maar in de muziek toont de volkse gedaante van Eros zijn verwantschap met Polymnia, de lichte muziek. In het gebruik van die vorm van Eros moeten wij er erg voor oppassen dat het plezier en de genotzucht die er uit voortspruiten niet een soort passiviteit of mateloosheid veroorzaken. Ook in de geneeskunst getroosten wij ons veel moeite om bij het stillen van onze honger te zorgen voor een goed en juist gebruik van de voortbrengselen van de keuken om zo het genot van de kookkunst te smaken zonder de pijn van het ziek worden. Daarom is het zowel in de kunst van de muziek als in de geneeskunst en in alle andere vaardigheden van mensen en goden beslist noodzakelijk om zoveel mogelijk uit te kijken naar beide vormen van Eros, want hij is in beide gedaanten steeds aanwezig.
- 188 a Evenzo is het systeem van de jaarlijkse seizoenwisselingen opgebouwd uit beide kwaliteiten. Want wanneer de geordende en universele Eros de dingen die ik zoeven noemde - warmte en koude, droogte en vocht - op harmonieuze en bezonnen wijze met elkaar vermengt, dan brengen die kwaliteiten grote vruchtbaarheid en gezondheid aan mensen, dieren en planten en niemand ondervindt nadeel. Maar wanneer de zelfzuchtige en gulzige Eros de overhand krijgt in het systeem van seizoenwisseling
- b brengt hij grote vernielingen en rampspoed voor velen. De pest en vele andere epidemieën en ziekten kunnen hieruit voortkomen, ook bij planten en dieren. Bijvoorbeeld nachtvorst en hagel en ook het verschijnen van meeldauw bij de planten. Dat alles komt voort uit een soort erotische hebzucht en mateloosheid, die in verband staan met de loop der sterren en de seizoenwisseling zoals wij die bestuderen in wat wel sterrenkunde wordt genoemd. Hetzelfde vindt men bij alle offerplechtigheden en ceremonieën in verband met de kunst van het waarzeggen, kortom in alle activiteiten die betrekking hebben op de uitwisseling tussen goden en mensen.
- c In feite hebben deze pogingen geen ander doel dan Eros te behouden of in evenwicht te brengen. Want gebrek aan ontzag en trouweloosheid ontstaan heel gemakkelijk wanneer de mens geen gevoel meer heeft voor de geordende en universele Eros, zodat hij die vorm van Liefde niet meer waardeert en haar niet meer als belangrijkste resultaat zoekt in iedere handeling. Dan geeft hij de voorkeur aan de andere, hebzuchtige Eros in zijn relatie met zijn ouders, zowel bij leven als bij dood, en in zijn verhouding tot de goden.
- d Het behoort dan ook tot de kunst van het waarzeggen en profeteren om als een dokter te waken over de erotiek van ons handelen. Zo bezien is de kunst van het waarzeggen dus de smidse waar de vriendschap tussen goden en mensen wordt gesmeed met de kennis van wat de Liefde bij de mensen doet en in welke vorm zij leidt tot rechtschapenheid en in welke vorm tot goddeloosheid. Daarom zeg ik dat het hele gebied dat door Eros, Liefde, wordt bestreken een zeer grote macht of zelfs alle macht vertegenwoordigt. Daarbij geldt bovendien dat het Liefdesverlangen dat gericht is op het goede en juiste in

- de dingen en dat gepaard gaat met bezonnenheid, zelfbeheersing, een gevoel voor maat en verhoudingen en rechtschapenheid, zowel bij mensen als bij goden de grootste kracht bezit en ons als geen ander geluk verschaft. Daarom worden wij dan ook in staat gesteld met elkaar en met de goden die over ons heersen, in vriendschap te leven. Het is heel goed mogelijk dat ik in mijn lofrede op deze Eroos toch nog veel heb
- e vergeten, dat is dan ongewild. En, beste Aristophanes, als ik inderdaad iets achterwege heb gelaten, dan is het uw taak dit aan te vullen. Of als ge de godheid soms op een andere manier wenst te eren, laat dat dan horen, want uw hikaanval is kennelijk voorbij.
- 189 a - En zo ging Aristodemos door met zijn relaas en vertelde hoe Aristophanes het woord overnam en sprak: Ja, de hik is nu over, maar daar was wel een niesbui voor nodig. Ik verwonder me erover waarom de interne regeling van het lichaam het soort prikkelingen en geproest als niezen nodig heeft om de hik kwijt te raken; want met het niezen hield de hik inderdaad onmiddellijk op.
- Toen zei Eryximachos: Mijn beste Aristophanes, kijk uit wat ge doet. Want ge staat nu wel op het punt om overal de draak mee te gaan steken en daardoor dwingt ge me om heel goed op te letten of ge niet iets volslagen belachelijks zegt, terwijl ge voor hetzelfde geld in alle rust en vrede uw toespraak zoudt kunnen houden.
- b - Aristophanes lachte maar wat en antwoordde: Ge hebt gelijk, Eryximachos, ik neem mijn woorden terug. Maar denk vooral niet, dat ik ervoor terugdeins iets komisch te zeggen, want dat ligt nu eenmaal in mijn aard en het is een lust voor de muze die mij inspireert. Pas maar liever op dat ik het niet te gek maak.
- Denkt ge werkelijk, Aristophanes, dat ge steeds zo maar iets kunt opwerpen en er dan nog weg mee weet ook? Welnu, let maar goed op dat ge ieder woord dat ge spreekt
- c kunt staven. Al kan het dat ik nog van mening verander en u maar laat begaan.
- Ik ben inderdaad van plan, mijn beste Eryximachos, mijn lofrede wat anders in te kleden dan Pausanias en gij dat hebben gedaan. Ik geloof namelijk dat mensen de kracht en macht van Eroos, de Liefde, altijd hebben onderschat. Want anders hadden zij ongetwijfeld de grootste tempels en altaren gebouwd om die Liefde te eren. Bovendien hadden zij Eroos dan ook wel de mooiste en grootste offerplechtigheden toebeleid. Maar nu vindt niets van dat alles plaats, hoewel die godheid er alleszins recht op heeft. Voorwaar, Eroos is zeker de godheid die de mensen het meest welgezind is. Bovendien
- d is hij voor de mensen een bondgenoot en een geneesheer, wiens zorg eigenlijk de grootste zegen is voor het menselijk geslacht.
- Nu zal ik trachten u over deze kracht te vertellen zodat gij deze kennis op uw beurt aan anderen kunt doorgeven. Welnu, allereerst moet ge dan iets weten over de gedaante van de mens en zijn gevoelens. Want onze allereerste verschijningsvorm als mens was heel anders dan nu. Zo waren er, wat het menselijk geslacht betreft, drie soorten en niet twee zoals tegenwoordig het mannelijk en het vrouwelijk geslacht. Nee, er bestond ook een
- e derde geslacht dat het gemeenschappelijke van de twee andere in zich droeg. Nu bestaat alleen de naam ervan nog, en de geslachtsvorm zelf is verdwenen. In de oertijd was er dus een man/vrouw-vorm die bestond uit het gemeenschappelijke tussen man en vrouw, zowel in naam als in vorm. Nu kennen wij dat begrip nog uitsluitend als een scheldwoord. De verschijningsvorm van ieder mens was toen bovendien helemaal rond, want rug en zijde waren cirkelvormig. Ieder mens had vier handen en evenveel benen. Bovendien had hij twee gezichten die geheel identiek waren en op een ronde nek stonden. Maar op de beide gezichten, die een tegengestelde kant uitkeken, was een
- 190 a schedel geplaatst. Wel waren er vier oren, twee geslachtsdelen en voorts alle andere organen in hun overeenkomstige verhouding. Het schepsel liep rechttop, net als wij, en

- kon gaan waar het wilde. En wanneer die mens het op een lopen zette, deed hij dat als een ware acrobaat met gestrekte benen die in een cirkelvormige beweging rond- en rondgingen, en ook zijn armen gebruikte hij zodat hij op acht ledematen steunde die razendsnel rondgingen.
- b Het bestaan van deze drie geslachtssoorten en hun verschijningsvorm vond zijn oorzaak in het feit dat het mannelijk principe uit de zon te voorschijn is gekomen en het vrouwelijk uit de aarde, terwijl het geslacht dat het midden houdt tussen beide van de maan afstamt. Want ook de maan houdt het midden tussen twee: de aarde en de zon. Zij waren allemaal bolvormig en leken sterk op elkaar, zowel in wezen als in vorm, omdat zij op hun ouders leken. Bovendien kenmerkten zij zich door hun grote kracht en macht en hun geestkracht was zo groot dat zij zelfs samenzweerden tegen de goden. Van hen wordt danook hetzelfde verhaal verteld als Homeros vertelde over Ephialtos en Otos,
- c die de hemel wilden bestormen om de goden te bevechten. Daarop overlegden Zeus en de andere goden wat hun te doen stond, maar zij konden geen raad schaffen. Enerzijds hadden zij de middelen niet om het menselijk geslacht uit te roeien zoals zij met het geslacht der giganten hadden gedaan, dat ze door middel van de bliksem verdelgden. Met de mensen was dat niet mogelijk, want dan zouden tevens alle eerbewijzen en offers, die immers van hen afkomstig zijn, verdwijnen. Anderzijds konden de goden dit opstandig gedrag toch niet toestaan. Maar ten langens leste kreeg Zeus een ingeving en sprak: 'Ik geloof dat we toch over het middel beschikken om een eind te maken aan de opstandige goddeloosheid van de mensen zonder hen uit te roeien; dat is mogelijk door
- d ze te verzwakken. Want ik zal nu ieder van hen doormidden snijden en door hun groter aantal zullen zij tegelijkertijd nuttiger voor ons, goden, worden. Zij zullen rechtop lopen op twee benen, maar als zij doorgaan met hun opstandig gedrag en zich niet rustig houden, dan zal ik ze nogmaals doormidden klieven zodat zij eenbenig door het leven moeten.' Zo sprak hij, en tegelijkertijd sneed hij alle menselijke wezens in tweeën. Het leek net de kwalsterbezievrucht die men doorsnijdt om die te drogen, of op het doorsnijden van een ei met een haar. En bij het doorklieven van ieder menselijk
- e wezen droeg hij Apollo op om gezicht en hals een halve slag te draaien naar de kant van de snede zodat ieder mens bij het zien van zijn eigen wond weer tot bezinning zou komen. En voorts droeg hij Apollo op om de wonden te genezen. Dus draaide Apollo het gezicht van alle mensen een halve slag en trok hij de huid van de zijanten bijeen en legde de huid op wat voortaan de buik wordt genoemd: het leek net op het dichttrekken van een beurs met een koordje. In het midden van de buik liet hij een kleine opening, wat wij nu de navel noemen. De vele andere huidplooien streek hij glad, terwijl hij
- 191 a beide borsthelften in de borstkas met elkaar verbond. Dat deed hij met een bepaald instrument dat lijkt op wat leersnijders gebruiken wanneer zij de geplooide vellen leer over hun leest leggen om ze glad te maken. Toch liet hij een paar plooien zitten en wel bij de maag en bij de navel als blijvende herinnering aan deze jammerlijke gebeurtenis. Toen dus de mens zag dat zijn gedaante in tweeën was gesneden, ontstond in iedere helft het verlangen om weer samen een geheel te vormen, en zo legden ze de armen om elkaar heen in een innige omhelzing, ernaar verlangend dat de aparte delen weer aaneen
- b zouden groeien. En ze dreigden van honger en uitputting om te komen, omdat zij weigerden iets los van elkaar te ondernemen. En wanneer de ene helft stierf en de andere dus alleen achterbleef ging die helft op zoek naar een wederhelft en omhelsde vervolgens de eerste de beste helft van een hele vrouw of van een man die hij vond (want nu waren man en vrouw gescheiden). Op deze manier ging het mensenras zijn ondergang tegemoet. Maar Zeus had medelijden met de mens en verschafte nog een

- ander middel door hun geslachtsdelen naar de voorzijde van het lichaam te verplaatsen. Want tot op dat ogenblik hadden zij ook hun geslachtsdelen aan wat oorspronkelijk de buitenkant was en zij plantten zich niet voort door elkaar te bevruchten, maar in de aarde zoals krekels doen. Die organen verplaatste hij dus naar de voorkant waardoor hij
- c het voortplantingsproces naar het lichaam zelf verlegde, met het mannelijk lid in het vrouwelijk deel. Hij deed dit met de bedoeling dat wanneer een man in zijn omarming een vrouw trof, een verwekking kon plaatsvinden en het mensenras zou blijven voortbestaan. Maar wanneer een man een man trof, zou uit dat samenzijn tenminste bevrediging en rust kunnen voortkomen waardoor zij aan het werk zouden gaan om hun brood te verdienen. Zo is dus sinds die scheiding bij de mensen het liefdesverlangen
- d ingeplant, waardoor de oorspronkelijke staat van de mens weer wordt hersteld en tevens de wens ontstaat om uit twee een te maken en de oorspronkelijke natuur van de mens te helen.
- Ieder van ons is dus eigenlijk een complement of pendant van de Ene Mens die evenals een platvis toont dat hij doormidden is gesneden zodat wat een was, twee geworden is. Daarom zoekt ieder steeds zijn wederhelft. Daarbij is het zo gesteld dat mannen die uit het oorspronkelijk gezamenlijke geslacht zijn gesneden, dat wij zoeven het man/vrouw-geslacht noemden, liefhebbers van vrouwen zijn. Uit dat deel komen ook veel echt-
- e brekers en hoereerders voort terwijl de vrouwen van het oorspronkelijke man/vrouw-geslacht nu in het algemeen liefhebsters van mannen en manziek zijn geworden. Zo kwam het ook dat vrouwen die het halve deel zijn van wat oorspronkelijk een hele vrouw was, hun zinnen niet op een man zetten maar zich veeleer tot andere vrouwen aangetrokken voelen. Hieruit zijn dus vrouwen met lesbische inslag voortgekomen. Zo ook zoekt de man die het afgesneden deel is van wat oorspronkelijk een hele man was, het gezelschap van andere mannen. En zolang zij nog in hun jongensjaren zijn, laten zij zien dat zij een deel van de oorspronkelijke man zijn door vriendschap en genegenheid
- 192 a voor volwassen mannen op te vatten en er vreugde in te scheppen met hen naar bed te gaan en in hun armen te liggen. Dat zijn de besten onder de jongelingen, want zij tonen hoezeer zij tot het mannelijk geslacht behoren. Nu zijn er mensen die beweren dat dat soort jongelieden juist schaamteloos is, maar zij vergissen zich. Want een dergelijk homofiel gedrag houden zij er niet op na uit schaamteloosheid en ontucht, maar uit durf, kloekmoedigheid en uit mannelijkheid bij het zoeken naar hun gelijken. Het duidelijk bewijs hiervan is dat juist zij, wanneer zij volwassen zijn geworden, in het openbare en politieke leven tonen dat zij mannen zijn. Dus wanneer zij van jongen man zijn geworden, tonen zij op hun beurt belangstelling voor jongens en talen niet naar vrouwen of het verwekken van kinderen, tenzij de maatschappij hen daartoe verplicht.
- b Die mensen hebben er genoeg aan ongehuwd en als mannen onder elkaar door het leven te gaan. Zo'n man wordt nu eenmaal geboren als liefhebber van knapen en mannen en zal altijd open staan voor soortgenoten. Wanneer nu een van hen - of hij nu knapen of mannen liefheeft - zijn echte wederhelft ontmoet, dan raakt hij in opperste
- c verrukking door de vriendschap, intimiteit en zinnelijke liefde die daaruit ontstaan. Geen van beiden kan dan nog buiten de ander, zelfs niet voor een ogenblik. Dit zijn mensen die hun leven lang met elkaar optrekken ofschoon zij niet eens onder woorden kunnen brengen wat zij van elkander willen of verwachten. Niemand kan beweren dat hier sprake is van een louter zinnelijke liefdesverhouding en dat op grond daarvan de een met zo'n vurige ijver en ernst het gezelschap van de ander zoekt. Het is duidelijk dat beider ziel uit is op iets dat niet te verwoorden is, maar waarvan zij zich wel bewust zijn en dat ze intens begeren, ofschoon het in raadselen en nevelen gehuld is.
- d

- Laten we eens aannemen dat Hephaistos met zijn werktuigen bij hen zou komen en zou vragen: 'Wat wilt ge van elkaar, beste mensen?' En stel dat hij verder zou vragen, als ze bleven zwijgen: 'Wilt ge werkelijk helemaal aaneengesmeed worden zodat ge elkaar 's nachts noch overdag kunt verlaten? Als ge dat werkelijk wenst, ben ik bereid u beiden
- e aaneen te smeden in een grote omarming zodat ge, van twee een geworden, de rest van uw leven als een geheel zult zijn. En na uw dood zult ge zelfs in de Hades in plaats van twee een zijn omdat ge tezamen gestorven zijt. Maar denk nog eens goed na of ge een dergelijk lot werkelijk wenst.'
- Wanneer deze mensen dat te horen zouden krijgen, zou vast niemand iets anders wensen dan zo'n lot. Allen zouden er zonder meer van overtuigd zijn dat zij precies gehoord hadden wat zij altijd gewenst hadden, namelijk die omgang met de geliefde en samengeklonken te worden tot een. Dit komt allemaal omdat onze oorspronkelijke gestalte was zoals ik haar beschreven heb en dat wij ooit een geheel vormden. Welnu, het verlangen en het zoeken naar die oorspronkelijke eenheid kreeg de naam van Liefdesverlangen, Eroos.
- 193 a Vroeger waren wij een, zoals ik al zei, maar vanwege ons onwettig gedrag heeft de Godheid ons overal heen verspreid zoals ook de Arcadiers door de Spartanen verspreid werden. Nog steeds heerst dus de vrees dat wij nogmaals doormidden gesneden zullen worden als wij ons jegens de goden niet volgens de wetten van de schepping gedragen, en rond zullen lopen met een overlans doorgesneden neus, zoals mensen in reliëf op zuilen of grafzerken of zoals een stel glad doorgesneden dobbelstenen. Daarom moeten wij iedereen aansporen in alles de goden te respecteren en te eren om aldus aan dat lot
- b te ontkomen en in plaats daarvan gelukkig te worden onder het vaandel van Eroos, onze aanvoerder en strateeg.
- Laat niemand hem tegenwerken want dan haalt hij zich de toorn van de goden op de hals. Wanneer wij echter vriendschap sluiten met de godheid zelf en met hem kunnen omgaan, zullen wij vanzelf en zonder moeite ontdekken wie onze geliefde knapen zijn en dan zullen wij hen nog vangen ook, en dat lukt vandaag de dag niet iedereen. En laat Eryximachos mijn woorden nu niet belachelijk maken door op te merken dat ik doel op de verhouding tussen Pausanias en Agathoon. Want wellicht behoren zij nu juist tot die
- c weinigen op wie ik zoeven doelde en zijn zij inderdaad allebei echte mannen. Neen, ik spreek nu over alle mannen en vrouwen en zeg dat ons mensengeslacht gelukkig kan worden als wij Eroos, de zinnelijke liefde, tot vervulling brengen door ieder zijn eigen geliefde wederhelft te laten weervinden en daardoor tot zijn oorspronkelijke natuur terug te keren. Als dat inderdaad het beste is, dan moet ook de kortste weg om dat doel te bereiken de beste zijn. Dat betekent dus dat het erom gaat juist die wederhelft als
- d geliefde te vinden die wezenlijk op hetzelfde gericht is. Welnu, Eroos is de godheid die ons dit mogelijk maakt en die wij terecht bezingen. Want in onze huidige omstandigheden verschaft hij ons de beste hulp door ons te voeren tot de liefdesverhouding die het beste bij ons past. Bovendien vervult hij ons met hoop voor de toekomst, in die zin dat wanneer wij ervoor zorgen dat de goden hun deel krijgen, hij ons zal helpen weer terug te keren tot onze oorspronkelijke statuur. Aldus zal hij ons door zijn genezende kracht de gelukkige staat van de gezegenden bieden. Dit, Eryximachos, is dan mijn lofrede op Eroos, de Liefde, sprak Aristophanes. Het is een wat andere benadering dan de uwe. Onze tafelmanieren eisen dat gij deze lofrede niet in het belachelijke trekt, want wij willen die van anderen ook nog horen. Of liever: van
- e hen beiden, want alleen Agathoon en Sokrates hebben nog niet gesproken. En zo verhaalde Aristodemos hoe Eryximachos daarop antwoordde met de woorden:

- Akkoord, Aristophanes, ik zal naar u luisteren. Bovendien heb ik best genoten van uw lofrede. Had ik niet geweten wat voor reuzen zowel Sokrates als Agathoon zijn als het om ervaring met de erotiek gaat, dan zou het gras nu wel eens voor de voeten van de overige aanwezigen weggemaaid kunnen zijn. Maar nu kunnen we gerust zijn en luisteren.
- 194 a - Daarop sprak Sokrates: Dat is allemaal prachtig, beste Eryximachos, maar als ge nu in mijn schoenen zoudt staan, of nog liever gezegd, als ge straks in mijn schoenen zoudt staan wanneer ook Agathoon gesproken heeft, dan zou de vrees u wel degelijk om het hart slaan en zoudt ge u precies voelen zoals ik nu.
- Daarop antwoordde Agathoon: Beste Sokrates, ge probeert me te beïnvloeden en van mijn stuk te brengen door te zinspelen op de gespannen verwachtingen die men koestert over mijn lofrede.
- b - Sokrates merkte toen op: Maar mijn beste Agathoon, ik heb met mijn eigen ogen gezien hoe manmoedig en resoluut gij samen met uw medespelers het podium opstapte en hoe ge het publiek recht in de ogen keek om ze duidelijk te maken dat gij zelf de auteur van het stuk waart en hoe ge niet blikte of bloosde. Dan zou ik nu toch werkelijk vergeetachtig zijn als ik plotseling zou denken u te kunnen beïnvloeden door te zinspelen op de aanwezigheid van een paar toehoorders zoals wij hier.
- Agathoon antwoordde weer: Maar, beste Sokrates, ik hoop toch dat ge niet denkt dat ik zo vol van het theatergebeuren ben dat ik zelfs het feit vergeet dat iemand met kennis van zaken veel meer op zijn hoede is voor een paar intelligente toehoorders dan voor een horde dwazen.
- c - En Sokrates weer: Neen, Agathoon, het zou inderdaad onverstandig van me zijn als ik zulke ideeën over u had. Ik weet heel goed dat wanneer ge mensen tegenkomt waarvan ge denkt dat ze wijs of in ieder geval intelligent zijn, ge in de eerste plaats met hen rekening zult houden en niet met de massa. Maar toch, misschien behoren ook wij wel niet tot die eerste soort van intelligente en wijze mensen. Want wij allen hier maken immers deel uit van die menigte daar in het theater. Maar goed, laten we eens aannemen dat ge anderen tegenkomt die wel intelligent en wijs zijn, dan zoudt ge het heel vervelend vinden als ge juist op dat moment met iets verkeerd bezig waart, of niet soms?
- d - Ge spreekt een waar woord, zei hij.
- Maar tegenover een menigte zoudt ge het niet erg vinden iets verkeerd te doen of een vergissing te begaan?
- 'Op dat moment', zei Aristodemos, 'kwam Phaidros tussenbeide en sprak':
- Mijn beste Agathoon, als ge zo met Sokrates doorgaat zal hij zich nooit meer bekommeren om wat er verder om hem heen gebeurt, want hij heeft immers een goede en heldere gesprekspartner gevonden. Natuurlijk luister ik graag naar Sokrates. Maar op dit moment draag ik nu eenmaal de verantwoordelijkheid voor onze lofredes op Eroos en moet ik dus van ieder van u zijn deel opeisen. Laat dus ieder de godheid zijn deel geven alvorens met dit gesprek door te gaan.
- e - Ge hebt gelijk, Phaidros, sprak Agathoon, inderdaad is er geen enkele reden om niet te spreken. Want er komt zeker nog wel een gelegenheid om met Sokrates verder te discussiëren. Welnu, eerst wil ik duidelijk maken waarom deze rede nodig is en daarna zal ik spreken. Want ik geloof dat alle voorafgaande sprekers de godheid helemaal niet hebben geprezen, maar veeleer de mensen met zoveel goede gaven van de godheid gelukkig hebben geprezen. Maar niemand heeft de vraag gesteld wie en wat hij is die
- 195 a

dit alles aan ons schonk. Er is maar een manier waarop men iemand werkelijk kan prijzen en dat is door na te gaan wie en wat hij is en te bekijken in hoeverre hij werkelijk de oorzaak is van al datgene waar wij het over hebben. Daarom is het juist dat wij Eros allereerst prijzen om wie hij is en vervolgens om wat hij geeft. Ik zeg dus dat onder alle goden Eros de meest gelukzalige is, want hij is in alle opzichten de mooiste en beste en ik zeg dat zonder daarbij iemand te kort te willen doen.

b Het waarom van deze uitspraak zal ik nader uitleggen. Welnu, beste Phaidros, in de eerste plaats is hij de jongste onder de goden. Hij geeft hier zelf duidelijk blijk van door de ouderdom steeds uit de weg te gaan, hoe die ook voortsnel; wat ons betreft te snel. Eros heeft van nature een hekel aan ouderdom en kan er dan ook op geen enkele wijze plezier in hebben. Dus is hij altijd in gezelschap van jonge mensen en is hij ook jong. Hier geldt het aloude gezegde: 'soort zoekt soort'.

c Hoewel ik het op veel punten met Phaidros eens ben, verschillen wij op dit punt van mening en ik bestrijd dat Eros nog ouder zou zijn dan Kronos en Iapetos. Neen, ik beweer dat hij de jongste van de goden is en over eeuwige jeugd beschikt. En verder dat al datgene dat temidden van de goden plaatsvindt en dat door Hesiodos en Parmenides wordt verteld, door het lot is bewerkstelligd en niet door Eros, los van de vraag of er enige waarheid in die legenden schuilt. Want als Eros reeds ten tijde van Kronos en Iapetos bestaan had, zouden zij geen strijd op leven en dood hebben gevoerd, maar zou er juist vriendschap en vrede tussen hen heersen zoals dat onder de goden het geval is sinds Eros zijn heerschappij over hen heeft gevestigd. Eros is dus jong en heeft ook nog het tengere van een jongeling en er is een dichter als Homeros voor nodig om die subtiele combinatie van tengerheid en tederheid te bezingen. Want Homeros beschrijft ons de tengere godin Ate - ongetwijfeld herinnert u zich hoe tenger haar voeten zijn, want daarvan zegt Homeros immers:

'Haar voeten zijn week, daar zij niet op de aarde wandelt, maar over de hoofden der mensen rondwaart'.

Hiermee is haar fijne bouw wel voldoende aangetoond, dacht ik, want uit Homeros' beschrijving blijkt dat zij niet over de harde grond wandelt maar over iets zachts. Dezelfde bewijsvoering zullen wij gebruiken om de zachte tederheid van Eros aan te tonen. Want Eros wandelt evenmin over de aarde, noch over de hoofden der mensen, e want die zijn hem niet zacht genoeg. Neen, hij huist in het zachtste deel van ieder wezen en vertoeft daar. Inderdaad, hij heeft zijn woonstede gevestigd in geest en ziel van goden en mensen, en niet zomaar zonder onderscheid in iedere willekeurige ziel, want een harde ziel wordt door hem gemeden. Maar in de tedere en zachtaardige ziel, daarin huist hij. Hij zoekt dus niet alleen voor zijn voeten maar ook voor de rest steeds 196 a de zachtste delen van de zachtste wezens uit, zodat hij wel de tederste van allen moet zijn. Hij is dus de jongste en de zachtste onder de goden en bovendien zeer buigzaam. Want als hij hard en onbuigzaam was geweest, zou hij nooit in staat zijn om de hele ziel te doordringen en evenmin om eerst ongemerkt binnen te komen en vervolgens weer even ongemerkt te verdwijnen. Zijn sierlijk en bevallig voorkomen is wel het beste bewijs voor de harmonieuze en vloeiende proporties waarin Eros volgens de algemene opvatting bovenal uitmunt. Onaantrekkelijkheid, lelijkheid zijn dus altijd met Eros in b strijd. Zijn huid heeft de doorschijnende tint van bloemen, omdat deze god altijd verkeert tussen bloeiende planten en bloemen. Want in een lichaam, ziel of enig ander oord dat niet in bloei staat of verwelkt is, zal Eros niet zetelen. Maar waar alles bloeit

- en straalt, daar zetelt hij. Genoeg nu over de bevalligheid van deze god, hoewel er nog veel meer over te zeggen valt. Laten wij nu spreken over de goedaardigheid van Eros.
- Het sterkste teken hiervan vinden we in het feit dat Eros niemand kwaad doet, noch wordt hem zelf kwaad gedaan en dat geldt zowel ten aanzien van de goden als van de mensen. Zelfs als er sprake is van lijden, dan nog zal hij zelf nimmer aan geweld
- c blootstaan, omdat geweld geen vat op hem heeft. Evenmin kenmerken zijn handelingen zich dus door geweld, want iedereen is altijd vrijwillig dienstbaar aan Eros. Daarom wordt dan ook algemeen aanvaard dat de wetgeving die in onze stad de hoogste autoriteit is, stelt dat er sprake is van een rechtsgeldige verbintenis wanneer twee partijen iets vrijwillig overeenkomen. Maar behalve rechtschapen is hij bovendien bezonnen. Iedereen is het erover eens dat bezonnenheid onze genoegens en verlangens kan beheersen en bovendien dat er geen genoegens krachtiger is dan dat van Eros, de zinnelijke Liefde. De zwakkere genoegens worden dus door Eros overvleugeld, waardoor hij ze kan beheersen. En heersend over onze genoegens en verlangens moet
- d Eros dus wel bijzonder bezonnen zijn. Voorts valt aan zijn moed op dat zelfs Ares, de god van de strijd, niet opgewassen is tegen Eros, de Liefde. Want het verhaal gaat dat niet Ares Eros in zijn macht had maar juist Eros, de volgeling van Aphrodite, Ares. En wie gevangenneemt, is nu eenmaal sterker dan de gevangene. Omdat Eros dus kennelijk sterker is dan het toonbeeld zelf van moed, namelijk Ares, moet hij wel de moedigste van allen zijn. Over de rechtschapenheid, bezonnenheid en mannelijkheid van deze godheid is nu dus gesproken; blijft over zijn wijsheid en begrip. Over dit aspect valt zoveel te zeggen dat we in elk geval bepaalde dingen niet moeten vergeten. Welnu, om te beginnen zal ik ook ons vakgebied de nodige eer bewijzen, zoals
- e Eryximachos het met het zijne deed. Ik zeg dus dat Eros zo'n begrip heeft van het dichterschap dat hij anderen ertoe inspireert. En zelfs indien iemand er geen aanleg voor heeft dan nog wordt hij een dichter wanneer hij door Eros wordt gegrepen.
- 197 a Hieruit blijkt wel dat Eros vooral uitmunt in alles wat met kunstzinnigheid te maken heeft. Want wat we zelf niet bezitten of weten, kunnen we ook niet aan een ander doorgeven of onderwijzen. En wie zal durven ontkennen dat de scheppingskunst van alle levende wezens niet die bijzondere vorm van scheppend vermogen is die aan Eros toekomt? Want door zijn kunst wordt ieder levend schepsel verwekt en geschapen. Weten wij bovendien niet dat ten aanzien van het vakmanschap van de kunstenaar geldt dat wie deze god als leermeester heeft een briljante en beroemde artiest wordt, terwijl degene die niet door Eros wordt geraakt onbekend blijft. Als het inderdaad zo is dat Apollo de uitvinder was van de kunst van het boogschieten en ook van de geneeskunst en van de kunst van het voorspellen, dan heeft hij dat doel toch bereikt door toedoen van verlangen en liefde. Daarom durf ik te zeggen dat ook Apollo een leerling van
- b Eros was; hetzelfde geldt dus voor de Muzen ten aanzien van kunstzinnigheid, voor de god Hephaistos ten aanzien van de smeedkunst, voor de godin Athene ten aanzien van het weven en zelfs voor Zeus als leider van goden en mensen. Zo is dus de hele structuur van de wereld der goden doordrongen van Eros, dat wil dus zeggen van het verlangen naar schoonheid. Want lelijkheid vindt men bij Eros niet. Zo was het echter niet van meet af aan, want zoals ik reeds opmerkte, was het in het begin een verschrikkelijke bende onder de goden. Dat kwam toen Noodzaak en Noodlot nog heersten over de goden. Maar sinds deze Eros is opgestaan, zijn door het verlangen naar schoonheid vele goede dingen geschied bij goden en mensen.
- c Daarom ben ik van mening, beste Phaidros, dat Eros zelf van meet af aan de mooiste en de beste is geweest en daardoor dergelijke voortreffelijkheden aan anderen heeft

kunnen doorgeven. Laat ik nu echter mijn toevlucht nemen tot een vers om hem nog eens te beschrijven en te zeggen wat hij doet:

Vrede brengt Eroos aan de mens,
een kalme zee aan de Oceaan.
Stilte na een storm,
en in nood het zoete slapen gaan.

- d Hij is het dus die ons zuivert van vreemde smetten en ons vervult met wat ons eigen is. Hij is het ook die ons verenigt om in een samenzijn als dit met elkaar om te gaan. Hij wordt onze leidsman bij feesten, in de dans, en maakt dat wij vriendelijk gestemd zijn en onze boosheid en hardheid laten varen. Hij is de goede gever van welgezindheid en nimmer geeft hij aanleiding tot onmin. Vriendelijk is zijn goedheid; een voorbeeld voor de wijzen, een verrukking voor de goden. Hij wordt altijd gezocht door wie hem mist, en zorgvuldig bewaard door wie hem bezit. Hij is de verwekker van weelde, de bron van pracht en praal, van schoonheid, van bevalligheid, de vader van het
- e liefdesverlangen en het liefdesspel. De behoeder van onze goede eigenschappen, en blind voor de slechte. In nood, in angst en vrees, in ontbering is hij onze beste stuurman, onze beste schipper, onze meest vertrouwde metgezel, onze verlosser. Hij is het sieraad bij uitstek van goden en mensen, de mooiste en beste leidsman. Welwillende mensen volgen hem graag en stemmen in met zijn lied, waarmee hij de geest van goden en mensen in verrukking brengt.
- Wel Phaidros, sprak hij, dat is dan mijn lofrede die ik op het altaar van de god wil offeren. Ik heb geprobeerd scherts en ernst met elkaar af te wisselen.
- 198 a Toen Agathoon klaar was met spreken, beschreef Aristodemos hoe het hele gezelschap in luid gejuich en applaus uitbarstte, want de nog jonge redenaar had goed gesproken en zowel zichzelf als de godheid eer bewezen. Vervolgens verhaalde hij hoe Sokrates Eryximachos aankeek en sprak:
- Wel, mijn beste Eryximachos, zoon van Akoumenos, vindt ge me nog steeds geen profeet toen ik voorspelde dat Agathoon natuurlijk een wonderbaarlijk goede lofrede zou uitspreken en dat ik het wel moeilijk zou krijgen?
- Maar volgens Aristodemos antwoordde Eryximachos daarop:
- b - Ik geloof, Sokrates, dat ge in zekere zin wel degelijk een ziener geweest zijt, omdat ge hebt voorspeld dat Agathoon goed zou spreken. Maar dat gij het daardoor moeilijker zoudt krijgen, daar geloof ik niets van.
- Maar mijn beste, antwoordde Sokrates weer, hoe zou ik of wie dan ook niet in moeilijkheden kunnen komen wanneer het de bedoeling is om er na zo'n voortreffelijke en goed opgebouwde speech nog een schepje bovenop te doen? Weliswaar was niet alles even voortreffelijk maar naarmate het einde naderde drong de schoonheid van de
- c woorden en de zinnen zich onweerstaanbaar aan de toehoorders op. Wat mijzelf betreft, ik was mij er heel goed van bewust dat ik bij lange na niet in staat zou zijn zo mooi te spreken en het scheelde maar een haar of ik was, als ik de kans had gehad, uit pure schaamte stiekem weggeslopen. Zijn lofrede deed mij zo sterk aan Gorgias denken dat ik mij bijna in dezelfde problemen begaf als Homeros van Odysseus verhaalt^b. Dus bekwam mij de angst dat Agathoon er wel eens toe kon overgaan om het spreken van de reus Gorgias als het ware in zijn speech over te nemen. Daardoor zou hij mij zeker met stomheid slaan bij het idee dat men mijn poging met de zijne zou vergelijken. Toen had ik pas werkelijk in de gaten wat een belachelijke sukkel ik was om ermee akkoord te

- d gaan als laatste in de rij de lof van Eroos te zingen. En dan noemde ik mijzelf bovendien nog een kenner terwijl ik er klaarblijkelijk geen flauw benul van had hoe je geacht wordt een loflied in elkaar te zetten. Want in mijn onnozelheid dacht ik nog dat het nodig is om de waarheid te spreken over degene wie de lof wordt toegezwaaid. En in die veronderstelling ging ik ervan uit dat wij vervolgens de mooiste feiten en daden zouden uitkiezen en die als het ware op een rijtje zouden zetten. Zodoende was ik al aardig opgewonden bij de gedachte dat ik zeker wel iets goeds zou kunnen zeggen. Want ik meende wel iets van de waarheid te weten, waarmee ik dan Eroos zou kunnen prijzen. Maar nu blijkt dus dat die veronderstelling niets te maken heeft met wat men als een goede lofrede beschouwt. Want kennelijk gaat men er daarbij vanuit dat een lofrede een kwestie is van de grote en mooie dingen op elkaar stapelen ongeacht de vraag of ze iets met de feiten te maken hebben. En als ze een aperte leugen blijken doet dat aan de zaak niets af. Het ziet er dus naar uit dat het er in feite alleen maar om gaat dat ieder van ons net doet alsof hij de lof van Eroos zingt zonder dat werkelijk te doen. Zodoende veegt ge iedere gedachte, ieder woord bij elkaar op een grote hoop en legt die vervolgens als loftuiting aan de voeten van Eroos. En zo denkt ge zijn aard en karakter en zijn werken te beschrijven. Evenzo tracht ge te bereiken dat het lijkt of Eroos de mooiste en de beste is. Want oppervlakkig bekeken ziet de lofrede er zo mooi en eerbiedwaardig uit! En wie Eroos niet kennen die vliegen erin - maar kenners beslist niet. Nu blijkt dus dat ik geen idee had van de techniek van het prijzen en in mijn onwetendheid ging ik ermee akkoord om op mijn beurt een lofrede op Eroos te houden. Welnu, toegegeven, de tong beloofde het maar de geest niet. Vaarwel dus, vergeet het maar. Op deze manier doe ik niet meer mee, want dat zou ik niet kunnen.
- b Maar als ge wilt ben ik natuurlijk wel bereid de waarheid te spreken over Eroos, maar wel op mijn manier. Dus zonder acht te slaan op uw woorden, want dan zou ik me alleen maar belachelijk maken. Overweeg dus maar, beste Phaidros, of een dergelijke speech nuttig zou zijn en of ge de waarheid over Eroos wilt horen. Maar dan voor de vuist weg en zonder omhaal.
- En dus, ging Aristodemos verder, vroegen Phaidros en de andere aanwezigen hem om toch vooral door te gaan ongeacht de vorm waarin hij het zou gieten.
- Welnu dan, beste Phaidros, ging Sokrates verder, sta mij toe Agathoon enige korte vragen te stellen, om ook zijn instemming te verkrijgen met betrekking tot de wijze waarop ik wil spreken.
- c - Gaat uw gang, antwoordde Phaidros, vraag hem maar.
- Vervolgens verhaalde Aristodemos hoe Sokrates zijn toespraak vanuit dat punt begon.
- Ik moet zeggen, mijn beste Agathoon, dat ge uw toespraak heel goed begonnen bent door te stellen dat het allereerst noodzakelijk is aan te tonen wie en wat Eroos is, om vervolgens te kijken naar zijn daden. Voor zo'n begin heb ik alle bewondering. Komaan dus, Agathoon, vul uw mooie en indrukwekkende beschrijving van Eroos' karakter nog wat aan en antwoord: denkt ge dat de aard van Eroos zo is dat er sprake is van
- d liefdesverlangen voor iets of iemand, of staat liefdesverlangen op zichzelf en is er dus sprake van liefdesverlangen zonder liefdesobject? Ik vraag niet naar het bestaan van liefdesverlangen voor een moeder of vader - hoe belachelijk zou het immers zijn te vragen of Eroos de liefde is voor een moeder of vader. Neen, ik vraag naar zoiets als het begrip 'vader' op zichzelf. Ik bedoel dus of er sprake is van 'vader' en verder niets of van 'vader van iemand'. Als ge bereid zoudt zijn mijn gedachtegang te volgen, zoudt ge me zeker antwoorden dat het begrip 'vader' altijd in verband staat met het vader zijn van zoon of dochter, is het niet zo?

- Natuurlijk, antwoordde Agathoon.
 - En geldt hetzelfde niet voor het begrip 'moeder'?
- Ook daar was Agathoon het mee eens.
- e - Welnu, dan moet ge me ook eens op het volgende antwoorden, ging Sokrates verder, dan kunt ge beter begrijpen waar ik heen wil. Stel dat ik door zou gaan en zou vragen hoe het met het begrip 'broer' zit. Is ook het begrip 'broer' iets dat op zichzelf staat of staat broer in verband met iemand anders, is het dus 'broer-zijn-van-iemand'?
- Dat is zo, zei Agathoon.
 - Dus een broer van een broer of zuster, nietwaar?
- Daar was hij het mee eens.
- Laten we dan nu eens kijken wat we nog meer over Eroos kunnen zeggen. Is Eroos liefde voor niets of niemand of voor iets of iemand?
- 200 a - Voor iets of iemand natuurlijk, sprak Agathoon.
- Welnu, houd nog even vast dat Eroos liefde is voor iets of iemand, sprak Sokrates. En beantwoord eerst nog even de volgende vraag: denkt ge dan ook dat Eroos het object van zijn liefdesverlangen ook begeert?
 - Zeker, antwoordde hij.
 - En denkt ge dat hij het object van zijn liefde eerst moet bezitten alvorens het te kunnen begeren of ernaar te verlangen, of niet?
 - Ik zou zeggen dat het waarschijnlijker is dat hij het niet eerst hoeft te bezitten, antwoordde hij.
 - Daarop sprak Sokrates: De kwestie is niet of het waarschijnlijk is, maar of het werkelijk zo is, namelijk: wat je mist dat kun je begeren, maar wat je niet mist dat kun je niet begeren. Voor mij staat vast, mijn beste Agathoon, dat het zo moet zijn. Hoe denkt gij erover?
 - Ja, ik ben er ook van overtuigd, zei hij.
 - Mooi zo. Zou dus iemand die al groot is, nog kunnen wensen groot te zijn, of een sterk mens sterk?
 - Uit wat we al vaststelden volgt dat dit onmogelijk is.
 - Dat komt dus omdat hij niet miste wat hij reeds bezat.
 - Inderdaad.
- c - Maar toch kan men zich op dit punt gemakkelijk vergissen en de mening zijn toegedaan dat mensen toch naar eigenschappen die zij reeds bezitten kunnen verlangen, iemand die bijvoorbeeld reeds sterk is kan desondanks wensen om sterk te zijn, iemand die snel is, om snel te zijn, of een gezond mens, om gezond te zijn. Ik herhaal dit, om er zeker van te zijn. Want, mijn beste Agathoon, op de keper beschouwd, zult ge moeten toegeven dat mensen alle dingen die ze hebben al bezitten, of ze willen of niet. Maar dan vraag ik me af hoe iemand die dingen nog wensen kan? Dus, wanneer iemand bij ons komt en zegt: 'Hoewel ik gezond ben wil ik gezond zijn, en hoewel ik al rijk ben, wil ik rijk zijn, kortom, ik begeer alles wat ik al bezit', dan zullen wij hem natuurlijk antwoorden: 'Beste man, rijkdom hebt ge al verworven en ook gezondheid en kracht en nu wenst ge die dingen kennelijk ook in de toekomst te bezitten, want dat is wat ge wenst. Ga dus eens na of ge in plaats van: ik begeer wat ik reeds bezit, niet eigenlijk bedoelt te zeggen: ik wens wat ik nu heb ook in de toekomst te bezitten.' Zou hij het daarmee eens zijn?
- d - Dat moet wel, gaf Agathoon toe.
- e - Dus wensen dat de dingen ook in de toekomst beschikbaar zullen blijven, sprak Sokrates, is dus eigenlijk hetzelfde als begeren wat men nog niet bezit, of waar men

- geen toegang toe heeft.
- Zeker, sprak Agathoon.
 - Dus komt iedere begeerte erop neer dat men iets wenst wat nog niet verwezenlijkt is en wat niet beschikbaar is. Het is dus een begeerte of verlangen naar iets wat de mens nog niet bezit of wat hij nog niet is of wat hij mist. Daar gaan dus begeerte en liefdesverlangen naar uit, nietwaar?
 - Inderdaad, sprak Agathoon.
 - Welnu, sprak Sokrates, laten wij nog eens samenvatten wat we tot nu toe besproken hebben. Is Eros niet vooral een begeerte of verlangen gericht op iets bepaalds en wel op iets waaraan behoefte of gebrek is?
 - Jazeker, sprak hij.
- 201 a - Bedenk nu dan nog eens welke dingen ge als mogelijke objecten van het liefdesverlangen hebt genoemd. Als ge wilt zal ik uw geheugen opfrissen. Ik geloof dat u zei: 'De schepping heeft door de goden vorm gekregen vanwege hun liefdesverlangen naar mooie dingen en schoonheid. Want liefde voor wat lelijk en misvormd is, bestond niet.' Hebt ge dat niet ongeveer zo gezegd?
- Ja, zei Agathoon.
 - En terecht, mijn beste vriend, zei Sokrates. Maar als dit het geval is, dan kan Eros dus uitsluitend een verlangen naar schoonheid zijn en niet naar het mismaakte of lelijke.
 - Daar stemde hij mee in.
- b - Maar wij hebben ook vastgesteld dat de mens liefheeft en verlangt wat hij mist, is het niet zo?
- Inderdaad, sprak hij.
 - Dus heeft Eros, zelf liefdesverlangen, behoefte aan schoonheid omdat hij haar niet bezit.
 - Dat moet dan wel zo zijn, zei hij.
 - Maar dat is een merkwaardige conclusie. Want houdt ge dan nog vol dat wat kennelijk de schoonheid mist en geenszins bezit, toch zelf schoon en mooi is?
 - Neen, natuurlijk niet.
 - Maar als dat zo is, gelooft ge dan nog steeds dat Eros zelf schoon is?
 - Daarop sprak Agathoon: ik moet toegeven, Sokrates, dat ik blijkbaar niet wist waarover ik sprak.
- c - Toch waren uw woorden mooi genoeg, beste Agathoon, sprak Sokrates. Maar ik vraag nog even verder: vertel me, denkt ge nog steeds dat goede dingen schoon zijn?
- Zeker.
 - Dus als Eros blijkbaar schone dingen mist, dan mist Eros ook de goede dingen, omdat die immers ook schoon zijn.
 - Ik kan geen kant meer uit, Sokrates, ik weet niet hoe ik u kan tegenspreken, antwoordde Agathoon. Het zal dus wel zijn zoals ge zegt.
- d - Mijn beste Agathoon, de waarheid kunt ge niet weerspreken. Sokrates tegenspreken, dat is helemaal niet moeilijk. Maar nu zal ik u maar met rust laten en doorgaan met mijn betoog over Eros, zoals ik dat ooit eens gehoord heb van Diotima, een vrouw uit Mantinea. Zij was immers zeer bedreven in deze materie en in nog vele andere dingen. Zij was het bijvoorbeeld die, door de Atheners tot offervaardigheid te bewegen, bewerkstelligde dat er in tien jaar geen pest uitbrak. Zij was het ook die mij alle aspecten van Eros en de Liefde leerde. Daarom zal ik nu trachten om zelf zo goed mogelijk weer te geven wat zij heeft gezegd over datgene waar Agathoon en ik het

- zojuist over eens waren.
- e Welnu, mijn beste Agathoon, ik zal u in uw voetspoor volgen en beginnen met uiteen te zetten wie en wat Eroos is. Daarna zullen we naar zijn functie en daden kijken. Het is, denk ik, het gemakkelijkst als we dezelfde methode van vraag en antwoord gebruiken, waarvan die vrouw zich bediende in haar gesprek met mij. Want wat ik tegen haar zei, was niet veel anders dan waarmee Agathoon zojuist tegen mij begon, namelijk dat Eroos een grote en machtige godheid is en dat hij macht heeft over schone dingen. Maar zij gaf mij precies hetzelfde antwoord dat ik zojuist aan Agathoon gaf, namelijk dat deze godheid volgens een dergelijke redenering niets met schoonheid te maken zou hebben en evenmin met goedheid. Daar ging ik natuurlijk meteen op in en vroeg haar:
- Hoe bedoelt ge dat, Diotima? Betekent dat dan dat Eroos lelijk en slecht is?
 - Spreek geen lastertaal, sprak zij. Bedoelt ge soms dat wat niet schoon is dus lelijk is?
- 202 a
- Jazeker, zei ik.
 - Dus wat niet wijs is, is onwetend? Of hebt ge nooit opgemerkt dat er nog zoiets bestaat dat het midden houdt tussen wijsheid en onwetendheid?
 - Wat is dat dan? vroeg ik.
 - Juiste mening zonder kennis van de oorzaken. Want het is toch duidelijk dat dit niet hetzelfde is als weten. Hoe kan immers iets, waarvan men geen rekenschap kan geven, ooit werkelijk weten zijn? Maar aan de andere kant is het ook geen onwetendheid. Want wat ook maar enigszins in verbinding staat met werkelijkheid kan onmogelijk onwetendheid zijn, nietwaar? Dus houdt het hebben van een juiste mening het midden tussen kennis en onwetendheid.
 - Wat ge zegt is waar, zei ik.
- b
- Welnu, dan kunt ge ook niet concluderen, dat wat niet schoon is dus lelijk is, noch dat het niet-goede slecht is. Hetzelfde geldt voor Eroos, de Liefde, als ge althans ook van mening bent dat hij noch goed noch schoon is. Denk dus niet, dat hij dan noodzakelijkerwijs lelijk en slecht moet zijn, maar veeleer dat hij het midden houdt tussen goed en schoon en lelijk en slecht.
 - Maar wat dan te zeggen van het feit, dat iedereen de liefde een grote goddelijke kracht noemt, vroeg ik.
 - Bedoelt ge zowel degenen, die niet weten, alsook die wel weten, vroeg zij.
 - Iedereen natuurlijk.
- c
- Daarop moest zij werkelijk lachen en sprak: Maar mijn beste Sokrates, hoe kunnen dan dezelfde mensen ooit zeggen, dat de liefde een grote goddelijke kracht is en tegelijkertijd ontkennen dat Eroos een godheid is?
 - Wie zijn dat dan, vroeg ik.
 - Gij zijt er een van, antwoordde ze, en ik ook.
 - Waar haalt ge dat vandaan? ging ik verder.
 - O, dat is heel gemakkelijk. Kijk maar en antwoord op het volgende: Zegt ge niet, dat alle goddelijke krachten geluk en schoonheid uitstralen? Of durft ge soms beweren dat een ervan niet schoon en niet gelukkig zou zijn?
 - Mijn hemel, nee, dat zou ik niet durven zeggen.
 - En diegenen die goede en schone eigenschappen hebben verworven, noemt ge die niet gelukkig?
- d
- Zeker wel.
 - Maar ge hebt ook toegegeven dat, omdat Eroos die goede en schone kwaliteiten mist, hij er juist naar verlangt.
 - Ja, dat is zo.

- Maar hoe kan Eros, Liefde, een goddelijke kracht zijn als diezelfde Eros juist verstoken is van die goede en schone eigenschappen?
- Dat is natuurlijk niet mogelijk.
- Zo ziet ge dus, sprak zij, dat ook gij Eros geen godheid noemt.
- Maar als dat zo is, antwoordde ik, is Eros dus sterfelijk?
- Allerminst.
- e - Wat dan?
- Zoals ik al eerder zei, iets tussen sterfelijk en onsterfelijk in.
- Wat bedoelt ge daarmee, Diotima?
- Liefde, beste Sokrates, is een grote subtiele kracht. Want de hele subtiele wereld staat tussen het goddelijk en sterfelijke in.
- Wat zijn dan wel de mogelijkheden van die subtiele wereld? vroeg ik.
- Het uitleggen en overbrengen van het goddelijke naar het menselijke en omgekeerd. Dus van de mensen alle gebeden, noden en offers en van de goden opdrachten, aanwijzingen en vergiffenis. Omdat de subtiele wereld tussen beide andere werelden is geplaatst, vult zij beide aan, zodat in het grote geheel alles door eenheid verbonden is. Door deze subtiele wereld komt de kunst van het waarzeggen tot ons alsook de verschillende vormen van kennis van priesters, zoals de kennis van het
- 203 a offerceremonieel, van de inwijdingen, van de rouw- en klaagzangen en verder ook hun kunde om te voorspellen en te toveren. Want het goddelijke laat zich niet mengen met het menselijke, maar door middel van die subtiele wereld is er de mogelijkheid voor de goden om met de mensen om te gaan en zich met hen in verbinding te stellen en omgekeerd voor de mensen - in wakende of slapende staat - om met de goden te verkeren. Degene die kennis en ervaring heeft met deze dingen is een subtiel mens, maar als hij die ervaring mist en zijn kennis op iets anders richt, zoals op technische of ambachtelijke kennis, dan is hij saai en mechanisch. Er zijn vele en verschillende soorten subtiele krachten en machten en een ervan is Eros.
- Wie is zijn vader en wie zijn moeder? vroeg ik.
- b - Dat is nogal een lang verhaal, antwoordde zij, maar ik zal het toch maar vertellen. Luister. Toen Aphrodite geboren werd, vierden de goden een groot feest, en Overvloed, de zoon van Schrandereid, was ook onder de gasten. Toen zij klaar waren met eten, kwam Armoede bedelen; dat was haar gewoonte als er feest werd gevierd en zij bleef dan staan bij de deur. Poros, Overvloed, was dronken van de nectar, want wijn bestond toen nog niet, en hij liep de tuin van Zeus in om er zijn roes uit te slapen. Toen Penia,
- c Armoede, dat in de gaten kreeg bedacht ze in haar nood een plannetje om een kind te krijgen van Overvloed. Ze nestelde zich in Overvloed en werd zwanger van Eros. En omdat Eros verwekt werd op de verjaardag van Aphrodite, is hij haar volgeling en dienaar geworden. Bovendien is hij van nature een minnaar van schoonheid, omdat Aphrodite de schoonheid zelve is. Omdat Eros dus de zoon is van Overvloed en Armoede, was hem het volgende lot beschoren. In de eerste plaats is hij altijd arm en
- d verre van mollig en mooi, wat de mensen ook van hem denken. Integendeel, hij is broodmager, ziet er vies uit, loopt op blote voeten, is dakloos, heeft zelfs geen kled om op te liggen en slaapt in de open lucht, in portieken en langs de weg. Wat dat betreft aardt hij naar zijn moeder. Hij is altijd platzak. Maar naar de aard van zijn vader is hij steeds gericht op mooie en goede dingen. Bovendien is hij uitgesproken mannelijk en vermetel. Ook is hij steeds vol energie. Een geducht jager is hij, steeds weer nieuwe
- e listen smedend, vindingrijk en intelligent. Zijn leven lang heeft hij de wijsheid lief, hij is een machtig tovenaer, hij weet alles af van gif mengen en is een vlotte prater. Van

- nature is hij niet sterfelijk, en niet onsterfelijk. En zo is hij op het ene moment levenslustig en energiek en op het volgende moment op sterven na dood om daarna, naar de aard van zijn vader, weer op te leven. Wat Eroos toevalt, ontglipt hem steeds weer, zodat hij niet arm is en niet rijk en bovendien houdt hij het midden tussen wijsheid en onwetendheid. Dat komt omdat de goden de liefde tot wijsheid niet kennen
- 204 a en evenmin het verlangen om wijs te worden; zij zijn immers al wijs. Hetzelfde geldt voor ieder ander wijs mens: hij begeert de wijsheid niet, want hij bezit haar reeds. Anderzijds begeren ook de onwetenden de wijsheid niet, noch begeren zij wijs te worden. Want dit is nu juist de ellende van onwetendheid: iemand die niet goed en voortreffelijk is, en ook niet verstandig, is er in zijn zelfgenoegzaamheid van overtuigd 'dat het zo wel goed is'. Dus zal degene, die geen gebrek kent, niet verlangen naar wat hij mist.
- Wie zijn toch, Diotima, vroeg ik, die zoekers naar wijsheid als het geen wijzen zijn noch de onwetenden?
 - b - Dat ligt toch voor de hand, antwoordde zij, een kind kan het je vertellen. Natuurlijk zijn het degenen, die het midden houden tussen wijzen en onwetenden. En Eroos hoort daarbij. Wijsheid is immers gericht op het meest voortreffelijke in alle dingen en zo is ook Eroos, die immers het liefdesverlangen is, gericht op het schone en het zuivere. Daarom moet Eroos wel tot de zoekers naar wijsheid horen. Omdat hij dus deze filosofische inslag heeft, houdt hij het midden tussen wijs en onwetend. Ook hiervan ligt de oorzaak in zijn geboorte. Want enerzijds is hij verwekt door een wijze en intelligente vader, maar anderzijds was zijn moeder onwijs en dom. Dat is nu de aard
 - c van deze goddelijke kracht, mijn beste Sokrates. Toch is je mening omtrent de liefde niet helemaal zo verwonderlijk. Want als ik je woorden goed begrepen heb, zie je het zo dat Eroos juist datgene is wat wordt bemind, het object van het liefdesverlangen dus en niet de minnaar. Daarom ben je er ook vanuit gegaan, dacht ik, dat Eroos in alle opzichten mooi en schoon is. Het is natuurlijk juist om te zeggen, dat het beminnenswaardige wezenlijk schoon is, zacht en zuiver, volmaakt en vol geluk. Maar wie bemint heeft een andere natuur, zoals ik net al aangaf.
 - Daarop sprak ik: Inderdaad, lieve gastvrouw, ge hebt goed gesproken, maar als dit Eroos is, wat hebben de mensen dan aan hem?
 - d - Dat moet onze volgende vraag zijn, beste Sokrates, sprak zij. Ik zal het je uitleggen. Aan de ene kant is Eroos zoals ik heb beschreven, maar aan de andere kant is, zoals je al zei, zijn verlangen gericht op het schone en zuivere. Stel nu, dat iemand ons zou vragen: beste Sokrates en Diotima, wat bedoelt ge daar precies mee, dat Eroos gericht is op het schone en zuivere? Of, nog duidelijker: waarom heeft een minnaar het schone en zuivere lief?
 - Ik antwoordde: omdat hij er deel aan wil hebben.
 - Maar dat antwoord roept weer een andere vraag op, zei ze. Wat zal er gebeuren met degene die inderdaad deel krijgt aan die schoonheid?
 - Ik bekende dat ik die vraag niet voor de vuist weg kon beantwoorden.
 - e - Maar, sprak zij, stel iemand spreekt liever over het goede dan over het schone, wel Sokrates, wat is dan het doel van degene die het goede liefheeft?
 - Ik antwoordde: het te bezitten.
 - En wat zal er gebeuren met degene die het verwerft?
 - Hij zal natuurlijk gelukkig worden, zei ik.
 - 205 a - Inderdaad, zei ze, want door het verwerven van het goede worden mensen gelukkig. En dus is het niet meer nodig om verder te vragen waarom iemand gelukkig wil zijn.

- Dit antwoord lijkt me afdoende.
- Ge hebt gelijk, zei ik.
 - En geloof je ook niet dat die wil om gelukkig te zijn en liefdesverlangen van alle mensen zijn en denk je niet dat alle mensen steeds uit zijn op het goede. Wat zeg je daarvan?
 - Ik geloof zeker, dat alle mensen dat willen, zei ik.
- b - Maar als alle mensen hetzelfde liefhebben, waarom zeggen we dan tevens dat sommige mensen liefhebben en anderen niet, Sokrates?
- Dat verbaast mij ook, zei ik.
 - Verbaas je maar niet, antwoordde ze, want we hebben een aspect van de liefde apart genomen en aan dat deel de naam van het geheel gegeven door het liefde te noemen. Er zijn trouwens nog wel andere begrippen die wij net zo misbruiken.
 - Bijvoorbeeld?
 - Dit bijvoorbeeld. Je weet dat het woord 'schepping' of 'creatie' veel betekenissen heeft. Want wij zeggen toch dat alles wat overgaat van niet-bestaan in bestaan, gedragen wordt door het scheppingsproces of door creativiteit. Daarom zijn ook alle voortbrengselen van de verschillende vormen van kunst produkten van creativiteit en dus worden mensen die zich hieraan wijden scheppende kunstenaars of 'dichters' genoemd.
- c - Dat is waar, zei ik.
- Toch weet je maar al te goed, dat al die verschillende kunstenaars zich niet zonder meer voor dichters uitgeven, maar dat zij allemaal hun eigen naam hebben terwijl van het dichten als scheppende kunst bij uitstek maar een aspect is overgebleven, namelijk dichterschap, dat wil zeggen alles wat met de muzische kunst heeft te maken en met metrum en ritme. Tegenwoordig heeft het woord dichterschap dus maar beperkte betekenis en zijn alleen zij echt dichter of poet die zich met dat onderdeel van scheppende kunst bezighouden.
 - Ja, dat is zeker zo.
- d - Welnu, dit geldt ook voor het begrip liefde. In het algemeen genomen is liefde in zijn geheel het verlangen naar het goede en naar het gelukzalige. In andere zin noemt men liefde wel de grootste en meest verraderlijke kracht. Bij mensen die langs allerlei andere wegen liefde in toepassing brengen, in geld verdienen bijvoorbeeld, of in sportbeoefening of in filosoferen, spreekt men niet van liefhebben of van minnaars. Neen, minnaars heten alleen degenen die zich op een aspect van de liefde toeleggen, maar zij krijgen de naam van het geheel toebedeeld en zij zijn ook de echte liefhebbers: minnaars.
- Ik geloof dat ge gelijk hebt.
 - Er wordt trouwens ook wel anders over gedacht.
- e Ware minnaars zijn zij die op een of andere manier op zoek gaan naar hun wederhelft. Maar ik vind dat van liefde voor de wederhelft of voor het geheel geen sprake kan zijn tenzij die liefde op de een of andere manier in verbinding staat met het goede. Deze mensen zijn bereid zich de voeten en handen te laten afhakken als zij vinden dat handen en voeten slecht of hinderlijk zijn. Mensen zijn niet verknocht aan zichzelf zonder
- 206 a meer, denk ik, maar alleen als zij dat eigene zien als het goede, en het slechte als iets wat hun vreemd is. Daarom hebben mensen slechts het goede lief. Of denk je daar anders over?
- God, neen, zeker niet.
 - We kunnen dus gewoon vaststellen dat mensen het goede liefhebben?

- Zeker, zei ik.
 - Moet daar dan niet aan worden toegevoegd dat mensen die het goede liefhebben, dat ook willen bezitten?
 - Inderdaad.
 - En dan niet alleen tijdelijk, maar voor eeuwig, nietwaar?
 - Dat spreekt vanzelf.
 - Kortom, Eros is dus het liefdesverlangen om het goede voor altijd te bezitten.
 - Heel waar, zei ik.
- b - Als liefde dus hierop is gericht, welke methode volgen minnaars dan en in welke vorm kan de inspanning en de aandacht van mensen dan als liefde worden betiteld? Waaruit bestaat de inspanning die liefhebben wordt genoemd?
- Ach Diotima, als ik dat kon zeggen, zou ik u niet zo om uw wijsheid bewonderen en hierheen zijn gekomen om juist deze dingen van u te leren, antwoordde ik.
 - Dan zal ik het je maar vertellen. Dat liefhebben is: verwekken van het schone, lichamenlijk en geestelijk.
 - Ik begrijp niet wat ge bedoelt.
- c - Laat ik dan duidelijker zijn, Sokrates. Alle mensen zijn lichamenlijk en geestelijk zwanger en als zij eenmaal tot zekere rijpheid zijn gekomen wil de natuur baren, iets voortbrengen. Maar iets lelijks voortbrengen, dat kan de natuur niet, alleen het schone brengt ze voort. De paring tussen man en vrouw is een vorm van dat voortbrengen. Dit verwekken en voortbrengen is werkelijk iets goddelijks; het onsterfelijke geplaatst in
- d het levende, sterfelijke bestaan. Maar in disharmonie kan zo'n proces niet plaatsvinden. Het lelijke is in disharmonie met het goddelijke waarmee alleen het schone en zuivere harmonieert. Dus staat schoonheid aan het begin van ieder nieuw leven en is ermee verweven. En komt de zwangere mens in aanraking met schoonheid en zuiverheid, dan wordt hij niet alleen gunstig gestemd, maar hij raakt ook in een staat van tomeloze vreugde en blijdschap en zo baart hij en brengt het nieuwe leven voort. Maar komt die mens in aanraking met het lelijke, dan krimpt hij ineen van pijn en ellende en wendt
- e zich daarvan af. Dan wordt er niet gebaard en terneergeslagen blijft die mens de last van het ongeborene dragen. Wie zwanger is en de vrucht laat rijpen in gezelschap van schoonheid en zuiverheid, komt onder grote spanning te staan. Want alleen schoonheid kan de zwangere verlossen. Dus, mijn beste Sokrates, is Eros niet de liefde tot de schoonheid zelf, zoals je dacht.
- Wat dan?
 - Het verlangen naar het verwekken en voortbrengen in schoonheid.
 - Misschien, zei ik.
 - Nee, zeker, antwoordde ze. Waarom een verlangen naar verwekken? Omdat de verwekker het tijdelijke verbindt met het eeuwige. En omdat wij al vaststelden dat
- 207 a Eros het verlangen is naar het blijvend bezit van het goede, gaan de begeerte naar onsterfelijkheid en het verlangen naar het goede dus hand in hand. Hieruit volgt dat Eros tevens begeerte naar onsterfelijkheid is.
- Dit alles leerde zij mij, telkens wanneer zij het onderwerp 'liefde' aansneed. En op een keer vroeg ze: wat denk je, Sokrates, wat is de oorzaak van deze liefde en dit verlangen? Heb je nooit gemerkt hoe ongedurig dieren worden die willen paren. Dat
- b geldt voor landdieren en voor alle gevleugelde dieren. Eerst raken zij opgewonden en worden gegrepen door begeerte. Na de geboorte worden zij totaal in beslag genomen door het voeden van de jongen. Bovendien zijn zelfs de zwaksten bereid om terwille van de bescherming van hun jongen te vechten met de sterkste en er zelfs het leven bij

- te laten. Ook lijden zij honger om met het uitgespaarde voedsel de jongen te voeden en
- c al dat soort dingen meer. Mensen doen dat soort dingen met hun verstand, zou je denken; maar hoe komen dieren tot zo'n totale liefde? Zou je me dat kunnen vertellen?
- En weer moest ik zeggen dat ik het niet kon.
- Daarop zei ze: hoe wil je ooit de liefde kennen als je zelfs dat niet weet?
- Maar daarom ben ik nu juist bij u gekomen, Diotima. Dat zei ik toch al? Ik weet maar al te goed dat ik een leermeester nodig heb. Vertel mij dus over de oorzaken van al die liefde.
- Als je nog steeds gelooft dat liefde van nature de begeerte is naar datgene wat wij
- d reeds verschillende malen onder woorden hebben gebracht, dan hoeft het volgende je ook niet te verbazen. Want volgens dezelfde redenering zoekt de sterfelijke natuur steeds naar mogelijkheden tot onsterfelijkheid. Dat is maar op een manier mogelijk, namelijk door voortplanting, waardoor steeds weer nieuw leven ontstaat en het oude wordt achtergelaten. Daarom zegt men ook dat ieder levend wezen deel heeft aan hetzelfde leven, zoals men bijvoorbeeld ook van mensen zegt dat zij van hun kindertijd tot op hoge leeftijd dezelfde blijven. Hoewel de mens in feite niet steeds dezelfde eigenschappen in zich mee blijft dragen, wordt hij toch altijd dezelfde genoemd. Want
- e steeds wordt hij herboren met achterlating van het oude, want zijn haar, zijn vlees en bloed en botten, kortom zijn hele lichaam vernieuwt zich steeds weer. Bovendien valt op dat dit niet alleen geldt voor het lichaam, maar ook voor de geest, waar geen enkele
- 208 a kwaliteit ooit dezelfde blijft. Manieren veranderen, gewoonten, meningen, verlangens, genoegens, smart, vrees, veranderen allemaal; het ene komt en het andere gaat. Maar het is nog veel vreemder dat niet alleen onze kennis en wetenschap komen en gaan waardoor wij ook in dat opzicht nimmer dezelfde zijn, maar dat ook ieder afzonderlijk stukje kennis dit lot ondergaat. Want woorden als 'denken' of 'peinzen' tonen aan dat kennis onderhevig is aan verandering. Vergeten is als het ware verdwijnen van kennis, terwijl peinzen en denken kennis weer nieuw en jong maken. Zo wordt kennis als herinnering bewaard en lijkt steeds dezelfde. Zo wordt wat zelf sterfelijk is toch in
- b stand gehouden - niet door in alle opzichten en altijd hetzelfde te zijn zoals met het goddelijke het geval is, maar door dat wat oud en vergaan is te vervangen door wat nieuw is. Zo krijgt het sterfelijke deel aan het onsterfelijke in het lichaam en in al het andere. Het kan niet anders. Verbaas je dus niet als iedereen zijn kinderen nu eenmaal vereert en liefheeft. Want terwille van de onsterfelijkheid zijn zorg en liefde verankerd in al het geschapene.
- c - Toen ik deze uitleg hoorde, was ik zeer verbaasd en zei: Wijze Diotima, kan dat waar zijn?
- En zij antwoordde als een volleerd sofist: geloof het, beste Sokrates. Neem nou bijvoorbeeld de eerezucht van de mensen. Je staat toch verbaasd over het onredelijke daarvan, tenzij je net als ik begrijpt dat mensen nu eenmaal in de ban raken van het verlangen naar roem en het verwerven van onsterfelijkheid. Daarvoor zijn ze bereid tot
- d nog veel grotere gevaren dan ze voor hun eigen kinderen over hebben. Zij geven er geld voor uit, zij willen er moeite voor doen en zelfs willen zij hun leven ervoor opofferen. Denk je werkelijk dat Alkestis terwille van Admetos de dood had gekozen of dat Achilles zijn leven omwille van Patroklos had gelaten of dat je koning Kodros uit Athene bereid was geweest te sterven als zij allen daarbij niet tevens geloofd hadden dat een onsterfelijke herinnering aan hen, die wij nu inderdaad nog bewaren, door hun
- e offer zou blijven voortleven? Dat kan natuurlijk niet anders. Daarom denk ik dus dat iedereen er alles voor over heeft om onsterfelijkheid en roem te verwerven en dat geldt

- meer naarmate men zelf verder groeit. Want mensen hebben het onsterfelijke lief. Wie vervuld is van het lichamelijke richt zijn scheppingsdrang het liefst op vrouwen en is in die zin minnaar. Hij denkt dat kinderen verwekken en grootbrengen een zekere onsterfelijkheid, een duurzame herinnering, en gelukzaligheid tot gevolg heeft. Er zijn
- 209 a er ook, die zich aangetrokken voelen tot het subtiele. Want natuurlijk zijn er ook mensen die liever in de ziel zwanger worden en voortbrengen dan in het lichaam. Zij dragen en baren de subtiele voortbrengselen van de ziel.
- Welke zijn dat dan?
 - Inzicht, begrip en deugdzaamheid in het algemeen. Wie deze kwaliteiten ontwikkelen zijn in de eerste plaats de scheppende kunstenaars en verder ook die vaklieden die als uitvinders bekend staan. Dit inzicht en begrip krijgen hun grootste diepte als ze worden
- b betrokken op de wijze waarop gemeenschappen worden ingericht en bestuurd. Dit geldt ook voor afzonderlijke huishoudingen. Namen voor die kennis zijn: bezonnenheid en rechtvaardigheid. Wanneer iemands zieleleven dus zo helder is dat hij van jongs af aan vervuld is van verlangen naar dit diepe inzicht en hij, volwassen geworden, zelf wil verwekken en voortbrengen, dan, denk ik, gaat zo iemand inderdaad overal op zoek naar het schone om daarop zijn scheppingsdrang te richten. Want op het lelijke zal zo iemand zijn scheppingsdrang nimmer richten. Zolang hij van die drang is vervuld zal iedere schone belichaming hem liever zijn dan een lelijke. En als hij daarin bovendien
- c nog een schone en edele ziel aantreft, dan vindt hij met deze twee die tot een zijn samengesmolten, volledig geluk. Terstond zal hij een gesprek met zo iemand op deugdzaamheid brengen en op de vraag wat een goed mens is en wat deze nastreeft. En hij zal niets liever doen dan de opvoeding van zijn jongere metgezel ter hand nemen. Want daardoor wordt hij gegrepen door een gevoel van schoonheid, en gedachten en overtuigingen die hij reeds lang in zich droeg worden tot leven gewekt en voortgebracht. Steeds zal hij met zijn gedachten bij zijn metgezel blijven, of zij bij elkaar zijn of niet. En samen voeden en verzorgen zij vervolgens wat er tussen hen is gegroeid. Daardoor hebben zij in feite een veel betere en krachtiger verhouding met elkaar dan men gewoonlijk met kinderen heeft. Ook kent hun vriendschap een veel
- d grotere diepgang omdat de nakomelingschap waaraan zij samen deel hebben zoveel schoner en onsterfelijker is dan kinderen die men met het lichaam verwekt. Wie zou er niet graag zulke kinderen krijgen. Want men hoeft maar te kijken bij Homeros en Hesiodos en bij andere grote scheppende kunstenaars om vol bewondering te kunnen vaststellen welke prachtige werken zij hebben nagelaten, waardoor deze kunstenaars onsterfelijke roem hebben verworven. Kijk bijvoorbeeld naar de kinderen die de wetgever Lykourgos in Sparta heeft nagelaten. Daarmee heeft hij de toekomst van Sparta en misschien wel van heel Griekenland veiliggesteld. Daarom staat bij jullie in
- e Athene de wetgever Solon zo hoog in aanzien als degene die [e] voor Athene een rechtssysteem ontwierp. En zo zijn er overal allerlei mensen te vinden, in Griekenland en elders, die een rijke schakering aan voortreffelijke eigenschappen ten toon spreidden in vele goede werken. Dergelijke uitnemende geesteskinderen werden al vaak aanleiding tot talloze gedenktekenen. Maar voor het verwekken van gewone kinderen heeft nog nooit iemand een standbeeld gekregen.
- 201 a Tot zover zou jij waarschijnlijk ook wel in de geheimen van Eros kunnen worden ingewijd, Sokrates. Ik weet echter niet of je wel rijp bent om door te dringen tot de diepste geheimen en grondoorzaken van de liefde, wanneer iemand ze je naar waarheid zou medelen. Toch zal ik mijn best doen om het je zonder voorbehoud uit te leggen. Maar doe jij van jouw kant dan je uiterste best mij te volgen. De mens die het juiste

- liefdespad wil bewandelen, zal zich vanaf zijn jeugd moeten richten op schone en zuivere vormen. En als hij door zijn leermeester goed wordt geleid, zal hij aan bepaalde
- b belichamingen de voorkeur gaan geven en daarbij schone en zuivere gedachten ontwikkelen. Vervolgens moet hij gaan inzien dat de schoonheid van de ene vorm of belichaming verwant is aan de schoonheid in iedere andere vorm of belichaming. Het getuigt dus van grote domheid als hij schoonheid per se in een bepaalde vorm wenst te zien en volhoudt dat de schoonheid die in iedere belichaming of vorm te vinden is, niet steeds de ene en zelfde schoonheid zou zijn. Als zo iemand dat principe eenmaal begrepen heeft, moet hij zich gaan oefenen in het liefhebben van universele schoonheid. Dat zal hem echter alleen lukken als hij leert om de schoonheid van een bepaalde vorm of belichaming geheel los daarvan te zien en deze vorm zelfs te negeren en als niet ter zake af te doen. De volgende stap houdt in dat men leert de schoonheid
- c van de geest en van de ziel meer te waarderen dan lichamelijke schoonheid. Al bloeit waar dan ook maar een heel klein beetje schoonheid, dan is dat voor zo iemand voldoende om liefde, zorg en respect op te brengen. Dan zal hij op zoek gaan naar woorden waar jonge mensen wat aan hebben en deze ontwikkeling zal hem tenslotte vanzelf brengen tot het inzicht hoe schoonheid via wetten en instellingen doorwerkt in de gemeenschap. Want nu weet hij hoezeer alles met elkaar samenhangt en tenslotte ook wat een kleine rol lichamelijke schoonheid in het geheel speelt. Wanneer zo iemand dit eenmaal heeft ingezien, is hij klaar om zijn aandacht te richten op de schoonheid van de kennis zelve. En wanneer hij dat stadium van kennis heeft bereikt en de schoonheid ervan inziet, dan ziet hij tenslotte de schoonheid in een grote
- d verscheidenheid van dingen en is hij niet langer beperkt tot de slavernij van schoonheid in een bepaalde vorm. Want door die slavernij ziet men schoonheid slechts in een bepaalde jongeling of in iemand anders of in iets bepaalds. Dan stijgt men niet boven de middelmaat uit en blijft pietluttig en kleingeestig. Maar als hij doorzet en zich tot de ene grote oceaan wendt waar alle schoonheid uit stort en als hij oog in oog staat met de overvloed aan schoonheid van grootse gedachten, en hij die onder woorden kan brengen, dan zal hij inzicht en begrip verwerven in onsterfelijke wijsheid en die uitdelen, totdat hij uiteindelijk tot volle rijpheid en wasdom komt. Pas dan kan hij zijn
- e geest laten rusten op die ene werkelijke kennis en dat ene weten waar ook de bron van de ene universele schoonheid welt. En volg mij nu verder en blijf erbij. Wanneer men door inwijding in de geheimen van Eros eenmaal op dit punt is gekomen en verder stijgt tot een steeds juister en helderder beeld en begrip van schoonheid, dan zal men uiteindelijk belanden op een punt waar het mysterie van de ware schoonheid ineens ervaren en doorgrond wordt. En dat inzicht, Sokrates, is het uiteindelijke doel van alle inspanning.
- 211 a Daar is alleen het eeuwige zijn; er is geen beweging van geboorte naar dood, nooit wordt iets groter of kleiner, het is niet mooi of lelijk, ook kan het niet vanuit een bepaald standpunt mooi lijken en vanuit een ander lelijk. Aan iemand die dat punt van inzicht heeft bereikt zal de ware schoonheid zich niet voordoen als dat gezicht of die paar handen of enig ander lichaamsdeel. Ook niet als de schoonheid van een woord of een gedachte, of als de schoonheid van een bepaalde vorm van kennis, en ook niet als
- b de schoonheid van een ander soort wezen, zoals van een bepaald zoogdier of een vogel of in nog weer een andere gedaante. Nee, op dat punt is de schoonheid eenvormig, eeuwig, en altijd op zichzelf en in zichzelf bestaand. Op dat punt omvat de universele schoonheid alle andere vormen van schoonheid, zodat, terwijl alle andere vormen komen en gaan, zijzelf niet groter of kleiner wordt noch op enigerlei wijze afhankelijk

- is. Wie deze weg gaat en zo door juiste omgang met jonge mensen verfijnt en een glimp
- c begint te ontwaren van die universele schoonheid, is dan dicht genaderd tot de uiteindelijke volmaaktheid. Dit is het juiste pad waarlangs de mens in de geheimen van de liefde kan doordringen of er door een ander naar toe kan worden geleid. Beginnend bij de meest voor de hand liggende vormen van schoonheid zal hij steeds verder moeten stijgen alsof hij een ladder beklimt, stap voor stap, tot hij het geheel van lichamelijke schoonheid overziet. Daarna stapt hij over op de subtiele schoonheid van regelmatige studie. Vandaar voert de weg hem naar de schoonheid van kennis en dan komt hij
- d uiteindelijk terecht bij het zuivere inzicht van schoonheid zelf. Pas dan weet hij wat schoonheid is. Werkelijk waardevol wordt het leven pas voor wie zo leeft, Sokrates, zei de vrouw uit het verre Mantinea, want hij staat oog in oog met Schoonheid zelve. Wanneer je dat eenmaal hebt gezien, hecht je niet meer aan het bezit van geld of kleren of van schone knapen, die je nu nog in verwarring brengen wanneer je ze ziet. Bovendien zijn zij er de oorzaak van dat jij en zovele anderen zelfs bereid zijn niet meer te eten of te drinken, om alsmaar bij elkaar te zijn als dat zou kunnen. En dat
- e gebeurt al zodra jullie je liefjes in het oog krijgen en een verhouding beginnen. Maar wat denk je dat er zou gebeuren, vroeg ze, als iemand de schoonheid zelf zou aanschouwen; helder, zuiver, onvermengd en dus niet gemengd met de gedaante of de kleur van mensen of andere substantie van voorbijgaande aard. Wat zou er gebeuren als een van jullie die goddelijke en stralende schoonheid in haar universele vorm zou zien? Zou je werkelijk denken dat iemand, wanneer hij zich daarop instelt en wanneer hij in
- 212 a die richting zoekt en zich tenslotte in het levende gezelschap van die schoonheid weet, nog een dag langer zo'n armzalig leven zou leiden? Bedenk dan ook, sprak ze, dat de mens dat inzicht alleen wordt gegund wanneer hij die schoonheid ziet in datgene waardoor de schoonheid zichtbaar wordt en niet probeert daar een schijnbeeld overheen te leggen. Want in dat ware inzicht staat de mens niet onder invloed van illusie en onwetendheid, maar van de Waarheid waarmee hij niets anders dan diezelfde Waarheid wil uitdragen. Degene die in waarheid en deugd tot wasdom komt wordt een vriend van de goden en hij schaart zich werkelijk in de rij van onsterfelijken.
- b Dit, beste Phaidros en overige aanwezigen, is wat Diotima mij vertelde en zij heeft mij overtuigd. Daarom tracht ik nu ook de anderen ervan te overtuigen dat men op zoek naar schoonheid geen betere helper in de arm kan nemen dan Eros, de Liefde. Ik vind dan ook dat iedereen Eros moet eren. Zelf doe ik dat natuurlijk ook want ik koester juist een heel bijzondere eerbied en belangstelling voor alles wat met liefde te maken
- c heeft en ik spoor alle anderen aan hetzelfde te doen. Nu en in de toekomst zal ik zoveel mogelijk de macht en kracht van Eros bezingen. Wees dus zo goed, mijn beste Phaidros, deze woorden als mijn bijdrage tot de lofrede voor Eros te beschouwen, of bestempel ze anders met iedere andere naam die ge zelf verkiest.

- Nadat Sokrates aldus gesproken had, betuigden de anderen hun bijval en Aristophanes wilde juist inhaken op de toespelingen die Sokrates had gemaakt op zijn woorden, toen er plotseling luid op de voordeur werd gebonsd zoals dronken feestgangers doen en
- d bovendien kon men het spel horen van een fluitspeelster. Dus riep Agathoon: Jongens, sta daar niet te treuzelen maar ga kijken wie het is en als het iemand is die tot onze vriendenkring behoort, roep hem dan binnen. Indien niet, zeg hem dan dat we met drinken zijn opgehouden en op het punt staan weg te gaan. Even later kon men de stem van Alkibiades al horen in het voorportaal. Hij was kennelijk stomdronken want zijn stem klonk boven alles uit en hij schreeuwde bijna

- toen hij vroeg: Waar is Agathoon? Breng mij naar Agathoon. Dus namen de
- e fluitspeelster en enigen van zijn dienaren hem bij de arm en zo kwam hij binnen. Hij bleef bij de deur staan en riep: Gegroet, mannen. Hij had nog een dikke krans klimop en viooltjes met een hoop linten om zijn hoofd.
- Wat willen jullie, een stomdronken vent in je midden opnemen en doorgaan met drinken of zullen wij maar weer weggaan na overhandiging van deze krans aan
- 213 a Agathoon, want daar kwam ik immers voor? Gisteren kon ik niet komen maar nu ben ik dan hier met de linten om mijn hoofd met de bedoeling om er het hoofd mee te omkransen van de wijste en schoonste onder ons, als ik hem zo mag noemen. Ja, lach me maar uit omdat ik dronken ben - ga je gang maar - toch weet ik nog heel goed dat ik de waarheid spreek. Maar zeg me nu meteen, zal ik binnenkomen en blijven of weer weggaan? Drinken jullie met me mee of niet?
- Iedereen was het er natuurlijk over eens dat hij binnen moest komen en aan tafel aanliggen. Agathoon riep hem bij zich. En zo kwam hij binnengestrompeld, ondersteund door zijn dienaren. Tegelijkertijd nam hij de krans met linten van zijn
- b hoofd om Agathoon ermee te sieren. Daardoor vielen de linten hem voor de ogen zodat hij Sokrates niet opmerkte toen hij naast Agathoon ging aanliggen met Sokrates aan de andere kant, want Sokrates was iets opgeschoven toen hij zag waar Alkibiades ging liggen.
- Daarop gebood Agathoon zijn jongens: Maakt de sandalen van Alkibiades los, zodat hij als derde hier kan aanliggen.
- Graag, zei Alkibiades, maar wie is dan deze derde drinker bij ons aan tafel? Tegelijkertijd draaide hij zich om en zag Sokrates. Zodra hij hem zag sprong hij op en riep:
- Bij Herakles. Wat is dat nu? Sokrates? Wat doet gij hier? Uitgerekend gij ligt daar
- c weer te loeren - zoals altijd - klaar om plotseling weer op te duiken op die momenten dat ik dat het minste verwacht! Hoe zijt ge nu juist hier weer terecht gekomen? Waarom ligt ge net op deze plaats aan tafel? Waarom niet naast Aristophanes of bij een ander die ook geestig is en zin heeft in een geestig gesprek? Hoe hebt ge het nu weer zo klaargespeeld dat ge precies naast de mooiste man van alle aanwezigen aanligt?
- Agathoon, riep Sokrates, probeer me toch te hulp te komen. Want de liefde voor deze mens is mij geen geringe last geworden. Sinds de tijd dat ik hem lief kreeg, mag ik naar
- d geen enkele schone jongeling meer kijken of een gesprek aangaan, zonder dat Alkibiades zich wonderlijk gaat gedragen, jaloers en afgunstig als hij is. Dan gaat hij schelden en hij kan zijn handen slechts met moeite thuis houden. Pas dus op dat hij ook nu niet iets begint, maar probeer ons te verzoenen. En als hij er toch op los wil slaan, bescherm me dan, want ik ben werkelijk doosbenauwd voor zijn razernij en zijn alles opeisende aanhankelijkheid.
- Nee, sprak Alkibiades, tussen mij en u is geen verzoening mogelijk. Maar hiervoor zal
- e ik een andere keer wel wraak nemen. Geef mij nu enkele van uw linten, Agathoon, om ook dit wonderbaarlijke hoofd van deze geniale man te omkransen. Anders zou hij me wel eens het verwijt kunnen maken dat ik jouw hoofd wel omkrans maar het zijne niet terwijl hij op het gebied van woorden en praten van alle mensen wint, niet soms zoals jij eergisteren, maar altijd.
- En met die woorden nam hij enige linten en omkranste Sokrates ermee. Vervolgens zeeg hij neer en sprak:
- Kijk eens aan, mannen, het lijkt wel of jullie nog nuchter zijn en dat is natuurlijk te dwaas voor woorden; drinken moeten jullie, want op die voorwaarde ben ik

- binnengekomen. Ik zal mezelf dus maar tot voordrinker benoemen totdat jullie allemaal bijgedronken hebt. Als er ergens een flink groot drinkvat te vinden is, Agathoon, laat
- 214 a het dan hierheen brengen, of nee, laat maar, breng jij dat koelvat maar even hier, jongen. Hij had namelijk een vat ontdekt waar wel meer dan acht dubbele bekers in gingen. Dat liet hij dus vullen en dronk het eerst zelf leeg. Vervolgens gaf hij opdracht het opnieuw te vullen. Hij gaf het aan Sokrates met de woorden:
- Bij Sokrates, vrienden, haalt deze kunstgreep niets uit. Hoe vaak men hem ook zijn beker vult, hij drinkt het allemaal op zonder ooit dronken te worden. En Sokrates dronk het koelvat leeg dat de jongen hem had volgeschonken. Daarop sprak Eryximachos:
- b - Wat doen we nu, Alkibiades? Spreken of zingen we dan helemaal niet bij de dronk en is het alleen maar een kwestie van stomweg drinken zoals mensen die dorst hebben? Daarop antwoordde Alkibiades:
- Gegroet, mijn beste Eryximachos, je bent werkelijk de voortreffelijke zoon van een even voortreffelijke en wijze vader.
 - Gegroet, Alkibiades, antwoordde Eryximachos, maar wat zullen we doen?
 - Zeg het maar, zei Alkibiades. Naar het woord van de dokter moeten wij toch allemaal luisteren want de uitspraak luidt: 'Tegen veel andere mensen tezaam weegt op het woord van de geneesheer'. Zeg dus maar wat je wilt.
 - Luister dan, sprak Eryximachos, voordat je hier binnenstormde, hadden wij met elkaar afgesproken dat ieder op zijn beurt, van rechts naar links, een zo goed mogelijke
- c lofrede op Eroos moest houden en hem moest prijzen. Ieder van ons heeft al gesproken; alleen jij nog niet, terwijl je wel gedronken hebt. Daarom ben je nu terecht aan de beurt en wanneer je hebt gesproken, kun je Sokrates een gespreksonderwerp opgeven en dan Sokrates weer aan zijn buurman, enzovoort.
- Jawel, mijn beste Eryximachos, antwoordde Alkibiades, dat kun je nu wel zeggen.
- d Maar het is niet redelijk om een dronkenlap te vragen woorden rond te strooien tussen nuchtere mensen. Bovendien, mijn beste, raad ik je aan om toch vooral niet te geloven wat Sokrates je zojuist heeft aangepraat. Of heb je eindelijk ook in de gaten gekregen dat alles altijd het tegenovergestelde is van wat Sokrates beweert? Want geloof maar dat hij mij niet met rust zal laten als ik het waag om in zijn aanwezigheid iemand anders te prijzen dan hemzelf, ongeacht of het een godheid of iemand anders betreft.
- Bepaald vriendelijk ben je niet, Alkibiades, sprak Sokrates.
 - Bij Poseidoon, antwoordde Alkibiades weer, spreek niet tegen dat ik in uw aanwezigheid alleen u kan prijzen.
 - Wel, doe dat dan, zei Eryximachos, als je dat zo graag wilt. Prijs Sokrates.
 - Hoe bedoel je dat, vroeg Alkibiades; denk je werkelijk dat dat nodig is? Moet ik de man soms te lijf gaan en me in jullie aanwezigheid op hem wreken?
- e - He daar, riep Sokrates, wat ben je van plan? Mij prijzen om me belachelijk te maken? Of ben je nog iets anders van plan?
- De waarheid zal ik spreken, wanneer ge althans bereid zijt mij dat toe te staan.
 - Zeker, sprak Sokrates, wat waar is laat ik toe, sterker nog, ik sta op het spreken van waarheid.
 - Dan zal ik niet langer treuzelen, sprak Alkibiades.
- 215 a Maar dan moet gij van uw kant het volgende doen: als ik maar ergens in mijn verhaal de waarheid niet spreek, onderbreek me dan onmiddellijk, als ge wilt, en zeg dat ik lieg. Want ik zal niet met opzet liegen. Maar als ik wat van de hak op de tak spring, neem me dat dan niet kwalijk, want het is echt niet gemakkelijk om in deze beschonken

- toestand uw eigenaardigheden op een duidelijke en eenvoudige manier op te sommen. Welnu vrienden, ik stel mij voor Sokrates te prijzen door middel van beeldspraak. Hijzelf zal waarschijnlijk wel denken dat ik het doe om de draak met hem te steken maar dat is niet waar; mijn beeldspraak is gebaseerd op waarheid. Ik zeg namelijk dat
- b Sokrates nog het meest lijkt op een van die Silenen-beeldjes die je wel in het atelier van sommige beeldhouwers aantreft. Jullie kennen de beeldjes wel die ik bedoel: Silenen met een fluit of een soort hobo in hun handen en wanneer je ze doormidden breekt dan blijken ze van binnen de afbeeldingen van goden te bevatten. Welnu, ik beweer dat Sokrates in het bijzonder lijkt op de satyr die 'Marsyas' wordt genoemd. Dat ge qua uiterlijk op Marsyas lijkt, zult ge zelf waarschijnlijk niet tegenspreken, Sokrates. Maar dat ge ook in alle andere opzichten op Marsyas lijkt, zult ge nu van mij te horen krijgen. Een pocher zijt ge niet, nietwaar? Geef het maar toe, want ik heb getuigen, als het moet. En een fluitspeler, zijt ge dat dan? Natuurlijk wel, en nog wel een veel betere ook dan
- c die satyr. Want die satyr maakt gebruik van een muziekinstrument om de mensen te betoveren met de kunst van zijn lippen en zelfs nu nog kan iedere fluitspeler hetzelfde doen. Neem bijvoorbeeld het fluitspel van die beroemde Olympos. Ik ben ervan overtuigd dat hij die kunst van Marsyas heeft geleerd. En dan doet het er niet toe of die gave van Marsyas ten gehore wordt gebracht door een goede fluitspeler of door een onbetekenend muzikantje. In beide gevallen zal die muziek, voor zover zij goddelijk is, alleen die toehoorders boeien die daarmee bewijzen ontvankelijk te zijn voor het goddelijke en wat daarmee verband houdt. Gij, Sokrates, verschilt slechts in een opzicht van dit beeld, en dat is dat ge wel hetzelfde bereikt maar dan louter en alleen met
- d woorden, zonder gebruik te maken van enig instrument. En dat is heel bijzonder, want stel dat we iemand anders zouden horen spreken - een goede redenaar of zo - dan zou niemand er volgens mij in feite een zier om geven. Maar als we u horen spreken, staan we allemaal perplex en zijn met stomheid geslagen en het doet er dan niet toe of het gehoor bestaat uit vrouwen, uit mannen of uit jongeren. 't Is dat jullie denken dat ik
- e dronken ben; anders zou ik jullie vertellen wat mij de woorden van die man hebben gedaan en wat ik er ook nu nog van ondervind. Want als ik ernaar luister, begint mijn hart heftiger te kloppen dan onder invloed van de corybanten, en rijkelijk stromen mijn tranen bij zijn woorden. En ik weet dat het heel veel anderen net zo vergaat. Een optreden van Perikles en dat soort goede sprekers weet ik te waarderen, maar iets dergelijks ervoer ik toch niet, in de war raakte ik er niet van, en evenmin kwam ik als een geketende slaaf met mezelf in de knoop. Maar door deze Marsyas is het me bij
- 216 a herhaling overkomen dat ik niets meer zag in het leven dat ik leidde. Ge kunt niet ontkennen, Sokrates, dat het waar is wat ik zeg. En ik besef terdege dat ik weer voor de bijl zou gaan als ik nu naar hem zou luisteren, en weer zou ik hetzelfde doormaken. Want hij prest me, toe te geven dat ik op allerlei manieren te kort schiet, slecht voor mezelf zorg en toch Athene mijn diensten durf aan te bieden. Dus doe ik of ik de Sirenen passeer en ik stop met geweld mijn oren dicht, om niet een leven lang in zijn
- b nabijheid te hoeven doorbrengen. Alleen bij die man onderga ik een gevoel van schaamte, en daar kan ik anders bepaald niet van worden beticht. Ja, ik voel schaamte bij die man. Want voor mezelf weet ik heel goed dat ik zijn woorden niet kan weerstaan, en me toch weer laat meeslepen door de gunst van de massa zodra ik mijn
- c hielen heb gelicht. Daarom maak ik dat ik wegkom waar hij zich vertoont, ook al geneer ik me dood voor niet nagekomen afspraken. Dikwijls zou ik hem het allerliefste op een plaats wensen, ergens . . . niet meer onder de mensen. Maar als die wens werd vervuld, dan raakte ik van de regen in de drup, dus is het me een raadsel wat ik aan

- moet met deze man. Door zijn fluitspel scheept deze satyr mij en vele anderen op met dit soort problemen. Luister eens hoezeer hij lijkt op de wezens waarmee ik hem al eerder heb vergeleken en wat een ongelofelijke krachten hij tot zijn beschikking heeft. Ik ben ervan overtuigd dat niemand van jullie hem werkelijk kent. Maar nu ik dan toch
- d bezig ben, zal ik hem eens helemaal laten zien zoals hij is.
- Je kunt het altijd zien als Sokrates verliefd is: hij hangt dan steeds bij jonge mannen rond en slooft zich voor hen uit. Maar aan de andere kant doet hij tegelijkertijd net of zijn neus bloedt. Is dat geen Silenenstreek? Ja toch! Maar die houding is zijn omhulsel als het ware, net als er van Silenen beelden bestaan. Maar kijk eens naar zijn binnenkant, drinkebroeders, en overtuigt u van de waarheid. Weten jullie dat het hem niets kan schelen of iemand mooi is of niet, het doet hem niets, u heeft daar geen idee
- e van; evenmin laat hij zich beroeren door vleierijen en geld, waar de meeste mensen toch veel prijs op stellen. Om al dat soort dingen geeft hij niets, en om ons evenmin, ik zeg het maar zoals het is: hij vult zijn leven met het maken van grapjes met en over mensen. Maar heeft hij een ernstig ogenblik en is hij dan benaderbaar . . . , ongekend
- 217 a zijn de kostbaarheden die dan aan het daglicht treden. Ik heb dat een keer meegemaakt en werd zo'n gouden goddelijkheid, zo'n wonderbaarlijke schoonheid gewaar, dat ik alles had willen doen wat Sokrates me zou vragen.
- Ik ging ervan uit dat hij onder de indruk was geraakt van mijn schoonheid en dat leek mij een buitenkansje, en dus deed ik wat ik kon om het hem naar de zin te maken en in ruil daarvoor van alles van hem aan de weet te komen. Want inderdaad had ik van mijn
- b eigen schoonheid een zeer hoge dunk. Geleid door die gedachte stuurde ik de bediende, zonder welke ik nooit uitging, weg en bleef alleen met hem achter. Ik zal jullie nu dus de gehele waarheid vertellen. Maar houd me in de gaten, Sokrates, en corrigeer me als ik jok. En zo, vrienden, verliep tussen ons de tijd, ik rekende erop dat hij me weldra zou gaan behandelen zoals een minnaar dat doet wanneer hij met zijn jonge vriend alleen is,
- c en dat leek me dan ook uitstekend. Maar niets van dat alles. Hij sprak op zijn gewone manier tegen me en tegen het einde van de dag ging hij weg. Ik nodigde hem dus uit om wat met me te worstelen en wachtte af wat daaruit zou voortvloeien. Hij deed gymnastiek met me en nu en dan worstelden we buiten aanwezigheid van enig ander persoon. Wat zal ik er verder van zeggen? Er gebeurde helemaal niets. Omdat we op die manier niet verder kwamen meende ik hem krachtiger te moeten aanpakken, ik moest niet stoppen met wat ik was begonnen en hoe dan ook moest ik te weten komen
- d wat hem werkelijk bezielde. Ik nodigde hem dus uit voor een maaltijd, en zette daarvoor alle middelen in waarmee gelieven elkaar plegen te strikken. Aanvankelijk reageerde hij daarop amper, maar tenslotte liet hij zich overhalen. De eerste keer dat hij verscheen wilde hij meteen na het eten weg. Gegeneerd liet ik hem gaan. Bij een volgende gelegenheid bediende ik me van een list: na het eten praatte ik zonder onderbreking tot diep in de nacht, en toen hij tenslotte weg wilde, dwong ik hem om in verband met het late uur bij me te blijven. En inderdaad ging hij toen op het bed naast het mijne liggen, hetzelfde waarop hij eerder had aangelegd. Behalve wij tweeën was er niemand in de kamer. Tot nu toe mag iedereen alles best weten. Maar vanaf dit
- e moment zouden jullie het verhaal nooit te horen hebben gekregen, als niet het bekende gezegde gold dat dronkemannen en kinderen de waarheid spreken, en het me bovendien niet eerlijk lijkt om een bijzonderheid van Sokrates achter te houden terwijl ik hier toch
- 218 a ben gekomen om hem te loven. Maar het is met mij als met degene die door een adder is gebeten: want wie dat heeft meegemaakt wil er - zegt men - alleen over praten met mensen wie het ook is overkomen; dat zijn namelijk de enigen die het begrijpen en zij

- kunnen begrijpen dat je als gevolg van die pijn tot werkelijk alles in staat bent. Maar ik ben door iets veel ergers getroffen en wel zo erg als je maar getroffen kunt worden. In het hart, of mijn ziel, of hoe je het ook wilt noemen: ik ben getroffen door zijn wijze woorden en die bijten zich pijnlijker vast dan de beet van een adder, wanneer ze althans een jeugdige en niet geheel ongevoelige ziel treffen. Inderdaad laten die woorden je van alles zeggen en doen . . . ik zie ze al: Phaidros, Agathoon,
- b Eryximachos, Pausanias, Aristodemos en Aristophanes en nog zoveel anderen, om het over Sokrates zelf maar helemaal niet te hebben . . . Want gij allen kent toch deze filosofische vervoeringen en hallucinaties? Luister dus allemaal, jullie, want je hebt begrip voor wat er toen gedaan is en nu verteld wordt. Laten slaven en andere niet
- c ingewijden en botteriken hun oren nu dicht stoppen als met grendels. Toen de lamp dus uit was en de knecht weg, vond ik dat ik er maar niet langer omheen moest draaien en hem onomwonden moest zeggen wat ik dacht. Dus tikte ik hem op de schouder en zei: Sokrates, slaapt ge al?
- Nog niet, zei hij.
 - Luister eens, ik vind dat . . .
 - Wat? vroeg hij . . .
 - Ik vind dat gij het uitzonderlijk recht op mijn liefde waardig zijt, maar het lijkt wel of ge ervoor terugschrikken, hierover te beginnen. Bij mij liggen de zaken zo: ik vind het volstrekt dwaas om u hierin niet ter wille te zijn, en ook kunt ge over mijn verdere bezit en mijn vrienden vrij beschikken. Want niets is voor mij belangrijker dan een zo goed mogelijke ontwikkeling en om die te bereiken is niemand meer geschikt dan gij. Was ik zo iemand niet speciaal ter wille, dan had ik me eerder te schamen voor mensen van niveau dan dat ik me, door u wel ter wille te zijn, zou moeten generen voor jan en alleman.
- d - Bij deze woorden trok Sokrates het voor hem zo typerende naïeve gezicht en zei:
- e Beste Alkibiades, ik [e] geloof dat je het bij het rechte eind hebt, je woorden bevatten waarheid, als je zegt dat er in mij een macht is waardoor jij je kunt ontwikkelen. Want dan heb je bij mij een schoonheid ontwaard, waarbij jouw schone gestalte geheel in het niet verzinkt. Als je daarop uit bent en erin wilt delen en wilt proberen om jouw
- 219 a schoonheid te ruilen voor mijn schoonheid, dan probeer je wel een hele grote winst te veroveren, want in ruil voor schijn probeer jij werkelijkheid in de wacht te slepen en je brons te ruilen voor goud. Maar kijk dan nog eens, vriend, of ik eigenlijk niet voor je verberg dat ik in feite niets voorstel. Want het geestesoog wordt scherper, naarmate de kracht van de ogen verder afneemt. Maar daar ben jij nog lang niet aan toe.
- Toen zei ik, en wat ik zei klonk niet anders dan zoals het me voor de geest kwam: Gij zelf moet beoordelen wat het beste is voor u en mij.
 - Daar heb je gelijk in, zei hij. Laten we de komende tijd gebruiken om na te gaan of deze benadering ons de beste vooruitzichten biedt, of misschien toch een andere.
 - Na deze woordenwisseling en dit - zeg maar gerust - spervuur van woorden nam ik aan dat hij getroffen zou zijn. Ik stond op, belette hem nog verder te spreken, legde mijn mantel over hem heen, want het was winter, en kroop zelf onder zijn afgedragen
- c kledij, sloeg mijn armen om dit beslist opmerkelijke wezen en . . . bleef de hele nacht zo liggen. Ook nu, Sokrates, kunt ge me niet op een leugen betrappen. Maar hij stond boven al mijn belachelijke gedoe, lachte eens en zag af van de schoonheid die ik zelf zo belangrijk vond, heren rechters. Want rechter zijt ge over Sokrates' hoogmoed. En weet
- d bij alle goden en godinnen: in die nacht met Sokrates was er bij het opstaan niet meer voorgevallen dan zou gebeurd zijn na een nacht, doorgebracht met mijn vader of grote

- broer. Kunt ge u voorstellen hoe ik me daarna voelde? Natuurlijk was ik aan de ene kant gepikeerd dat hij niet op mijn avances was ingegaan, maar toch had ik ook alle bewondering voor zijn karaktervastheid en moed, want het was een ontmoeting zoals ik niet voor mogelijk had gehouden, zo wijs en krachtig was hij. Daardoor was ik in staat, om niet boos op hem te worden of me van hem af te keren, maar de band met hem
- e nauwer aanhalen lukte me evenmin. Ik besepte terdege dat hij met geld nog minder gemakkelijk te paaien zou zijn dan Ajax met staal en aan het wapen waarmee ik het van hem hoopte te winnen, was hij ontkomen. Ik was dus ten einde raad en voelde me als geen ander aan deze man overgeleverd.
- Ik beschouwde de kwestie als afgesloten, tot we later werden opgeroepen voor de slag bij Potidaia en daar een keer samen aan tafel zaten. Daar bleek hij bij het doorstaan van moeilijke situaties meer gehard dan ik en ieder ander. Als we op een veldtocht omsingeld waren en het zonder eten moesten stellen - dat kan immers gebeuren - was er niemand die tegen hem op kon. Maar omgekeerd, bij grote diners, wist hij daar net zo goed meer van te genieten dan wie ook, bijvoorbeeld van het drinken. Zelf drong hij daar niet op aan, maar door anderen liet hij zich ertoe brengen. Dan was hij iedereen de baas en oogste ieders bewondering, zonder overigens ooit dronken te worden. Daar
- 220 a zullen we trouwens weldra weer van worden overtuigd. En zoals hij de winterkoude verdroeg - en de winters zijn daar streng - en uitblonk in zoveel andere dingen! Toen het eens heel hard vroom en niemand zich buiten waagde dan alleen in noodgevallen, en dan nog met ontzettend veel kleren aan en de schoenen omwikkeld met vilt en bont, ging hij in de ijzige kou regelmatig in zijn gewone kleren naar buiten; ongeschoeid waagde hij zich op het ijs en hij kwam sneller vooruit dan mensen met schoenen. Zijn medesoldaten konden hun ogen dan ook niet geloven. En zo was dat.
- b
- c . . . 'Maar wat hij verder verdroeg en verduurde, de held . . .'^c
- toen hij eens ergens in een gevecht verzeild was geraakt, mag ook worden gehoord. Er viel hem eens een gedachte in bij zonsopgang, hij bleef staan om die te overwegen en hield dat vol, zonder van zijn plaats te komen. Het was al middag geworden toen de mensen merkten hoe hij daar maar stond te staan, en verbaasd keken ze elkaar aan.
- d Tenslotte haalden een paar Ioniers na het avondmaal hun bedden naar buiten - het was toen zomer - om in de open lucht de nacht door te brengen en te kijken of hij ook die nacht zou blijven staan. Dat was inderdaad het geval, totdat bij de dageraad de zon weer opkwam. Toen zei hij een gebed voor de zon en ging zijns weegs. En als we het over gevechten hebben, dient hem ook in dat opzicht recht gedaan te worden. Tijdens een slag waarvoor de legerleiding mij met de hoogste onderscheiding eerde, was hij het in
- e feite die mij redde toen ik gewond raakte. Hij liet mij niet alleen en zorgde ervoor dat ik en mijn uitrusting in veiligheid werden gebracht. Sokrates, ook toen heb ik er bij de legerleiding op aangedrongen om die onderscheiding aan u te gunnen en ook hier treft mij geen blaam en kunt ge me niet op leugens betrappen. Maar toen de legerleiding die onderscheiding toch aan mij wilde geven, vanwege mijn maatschappelijk aanzien, vond Sokrates ook eigenlijk nog meer dan de legerleiding dat mij die toekwam. Het is
- 221 a trouwens zeer de moeite waard om tijdens de vlucht op Sokrates te blijven letten, zoals in Delion. Toevallig had ik toen een paard tot mijn beschikking. In grote wanorde trokken de soldaten zich terug. Hij was samen met Laches te voet en met volle bepakking. Zodra ik hen zag en bereikte, maakte ik hun natuurlijk duidelijk dat ze zich geen zorgen hoefden te maken en dat ik ze niet in de steek zou laten. Toen kreeg ik van

- Sokrates eigenlijk een nog sterker staaltje te zien dan in Potidaia. Ik hoefde te paard
- b nergens bang voor te zijn. Om te beginnen was hij Laches de baas in vastberadenheid. Vervolgens leek hij me - om jou te citeren, Aristophanes - daar net zo te lopen als hier 'met ferme stap en aan alle kanten ogen'; rustig hield hij de bewegingen van vriend en vijand in de gaten en voor iedereen was het overduidelijk dat het slecht zou aflopen met
- c wie zich al te dicht in zijn buurt zou wagen. Zo kwam hij er zijn makkers ongedeed af. Want meestal grijpt de vijand lieden die zich zo'n houding aanmeten niet, ze grijpen liever hen die hals over kop vluchten.
- We zouden nog talloze kwaliteiten van Sokrates ter tafel kunnen brengen, maar daarbij doemen onwillekeurig vergelijkingen met anderen op. Sokrates echter lijkt op geen enkel ander levend wezen uit de geschiedenis of de tegenwoordige tijd, hij verdient
- d onze speciale bewondering. Achilles kun je vergelijken met Brasidas en anderen, Perikles met Nestor en Antenor, en zo zijn er nog wel meer, die met anderen vergeleken kunnen worden. Maar hij is een verschijnsel op zichzelf, in wat hij is en in wat hij zegt, en iemand als hij zult ge niet gauw vinden onder uw tijdgenoten of de mensen van vroeger, tenzij we ons vergelijkingsmateriaal zoeken in de regionen die ik al noemde, dus niet bij mensen, maar bij Silenen en saters, en dat geldt ook voor wat hij is en wat
- e hij zegt. Want daar heb ik het daarstraks al over gehad: zijn woorden kunnen heel goed worden vergeleken met Silenen-beelden die open kunnen. Op het eerste gehoor maken Sokrates' woorden een lachwekkende indruk; aan de buitenkant is zijn betoog verpakt in allerlei termen en begrippen, net als de huid van een schaamteloze sater. Hij heeft het
- 222 a woorden steeds weer hetzelfde zegt, zodat wie hem niet kent en niet verder doordenkt, zijn betoog hoogst komisch zal vinden. Maar laat het opbloeien en geef u eraan over, dan zult ge ontdekken dat alleen zijn betoog hout snijdt, en dat het van een goddelijk niveau is, een groots begrip van deugd bevat en daarin heel ver gaat, of liever nog: dat het grote kansen biedt aan wie erop uit is, waarachtig en deugdzaam te leven. Dit is het,
- b vrienden, wat ik bewonder in Sokrates. En wat ik hem kwalijk neem bracht ik en passant al te berde door u erop te wijzen hoe schandalig hij mij heeft behandeld. Weliswaar ben ik niet de enige die hij er zo tussen nam, want ook Charmides, de zoon van Glaukoon, en Euthydemos, de zoon van Diokles, en nog een heleboel anderen nam hij bij de neus met die zogenaamde minnaarsrol, om uiteindelijk meer in de rol van geliefde dan van minnaar verzeild te raken. Ja, Agathoon, ik zeg het maar meteen zoals het is, dan hoef jij je niet door hem te grazen laten nemen; laat onze pijnlijke ervaringen je een les zijn en wees niet de spreekwoordelijke ezel van die steen.
- c Toen Alkibiades was uitgepraat, lachte iedereen om zijn vrijmoedigheid, waaruit zo zonneklaar bleek, hoe zeer hij nog altijd op Sokrates gesteld was.
- Die zei dan ook: Alkibiades, je moet nog tamelijk nuchter zijn, anders was je nooit op die slimme wendingen gekomen die moeten verhullen waar het je eigenlijk om gaat, en wat je nu als quasie-bijkomstigheid in het slot van je verhaal onderbrengt. Alsof je hele
- d verhaal is uitgedacht om te stoken tussen mij en Agathoon, alleen maar omdat jij vindt dat ik me aan jou en niemand anders moet houden, en dat jij je op jouw beurt aan Agathoon wilt houden en aan niemand anders. En dat ontging mij niet. Jij probeert hier een sater- en Silenenspel op te voeren, maar, mijn beste Agathoon, laat hem er niet beter van worden en zorg ervoor dat hij geen wig drijft tussen jou en mij.
- e - Toen zei Agathoon: Ge hebt de spijker op de kop geslagen, Sokrates. Het klopt trouwens ook met het feit dat hij, om ons van elkaar te scheiden, tussen u en mij in ging zitten. Maar hij zal zijn zin niet krijgen, want ik kom toch bij u zitten.

- Uitstekend, zei Sokrates, kom dan maar hier, aan de rechterkant.
 - Wel allemachtig, zei nu Alkibiades, wat lapt die kerel me nu weer? Moet hij me dan werkelijk in alles te slim af zijn? Maar laat dan Agathoon op z'n minst tussen ons in zitten.
- 223 a - Dat gaat echt niet, zei Sokrates. Jij hebt je lofrede op mij gehouden en nu moet ik die doorgeven naar rechts. Als Agathoon nu rechts van jou gaat zitten, zou hij mij nog eens moeten prijzen in plaats van dat ik hem prijs. Laat hem dus gaan, jij duivel, en onthoud die knaap mijn loflied niet langer.
- Inderdaad, inderdaad, zei nu Agathoon, ik kan hier echt niet blijven zitten, het is veel beter om te verhuizen en in de zon van Sokrates te vertoeven.
 - Alweer hetzelfde liedje, zei Alkibiades. Waar Sokrates opduikt kan een ander wel fluiten naar kansen bij het jonge volkje. Ook nu heeft hij immers meteen weer een redelijk argument bij de hand om die knaap bij zich te krijgen.
- b Toen Agathoon opstond om naast Sokrates te gaan zitten, verscheen er aan de deur die even was opengegaan omdat er iemand wegging, een stoet feestvierders die de eetzaal nu overspoelde en zich tussen ons in nestelde. Een enorm tumult barstte los en er werd alleen nog maar gedronken, wijn en nog eens wijn. Aristodemos wist nog te vertellen dat hij Eryximachos en Phaidros en nog een paar anderen had zien weggaan, zelf was ingedommeld en lang door had geslapen, want de nachten waren lang, en pas tegen de ochtend, bij het kraaien van de haan, was hij weer wakker geworden. Hij stelde vast dat
- c de anderen ook in slaap waren gevallen of vertrokken. Maar Agathoon, Aristophanes en Sokrates zaten als enigen nog samen te drinken uit een grote beker die ze elkaar doorgaven. Sokrates redeneerde met ze. Waar het precies over ging, herinnerde Aristodemos zich niet, want hij was er niet van het begin af aan bij geweest en ook steeds weer in slaap gevallen. Maar het kwam volgens hem hierop neer dat Sokrates de anderen ervan wilde overtuigen dat ze zich gewonnen moesten geven voor de opvatting dat een komedieschrijver ook een tragedie moet kunnen maken en dat een bekwaam tragediedichter ook een komedie-dichter is. Weliswaar gaven ze zich gewonnen voor die opvatting, maar door de slaap overmand volgden ze hem nauwelijks meer. Aristophanes ging het eerst onder zeil en naarmate de ochtend gloorde, ook Agathoon. Sokrates dekte ze toe, stond op en ging, zoals gewoonlijk in gezelschap van Aristodemos, naar het lyceum waar hij een bad nam, om de dag vervolgens door te brengen zoals hij gewend was, en 's avonds thuis te gaan uitrusten.

^a Ilias II, 71.

^b Odyssee XI, 632.

^c Homeros, Odysseia IV, 242.